

Het Koloniaal Weekblad

ORGAAN DER VEREENIGING „OOST EN WEST”

HET LIDMAATSCHAP der Vereeniging bedraagt f 5.- 's jaars (minimum) met inbegrip van kosteloze toezending van het Koloniaal Weekblad.

INHOUD: De Biroeng op! door H. F. Tillema. — Dr. Wirz en zijn boek. — Een mooi werk. Het Bureau voor adviezen op huishoudelijk en maatschappelijk gebied. — De reis van den Heer Tilleman door Borneo. — Een causerie over de Tabakscultuur in Deli. — Een zonderlinge sinjeur. Door de hulp van „Oost en West” terecht gebracht. — Aankomst in Indië, voorheen en thans. — Van Week tot Week. — Kunst-, Kunstnijverheid en Huisvuil. — Persoverzicht uit de Indische Bladen: I. Uit de Europeesche Pers, II. Uit de Inheemsche en Mal.-Chin. Pers. — Oost- en West-Ind. Literatuur-Overzicht. — Suriname. — Curaçao. — Uit den Verren Vreemde. — Berichten der Afdelingen: I. 's-Gravenhage, II. Nijmegen, III. Utrecht en Omstreken. — Mededeelingen: I. Van het Dag. Bestuur, II. Van de Redactie, III. Van het Informatie-Bur. — Mutatiestaat van 21 tot 28 Nov.

Heeren Penningmeesters der afdelingen worden beëdigd uitgenoodigd goede nota te willen nemen van de nieuwe regeling der afdracht van contributiën aan het hoofdbestuur, voorkomende in de notulen der laatste hoofdbestuurvergadering, afgedrukt in het Kol. Weekblad van 15 November 1928.

De Biroeng op!

door
H. F. TILLEMA.

„Als U iets heel buitengewoons wilt zien,” zeide heer Vos, administrateur van de steenkolenmaatschappij „Parapattan”, tegen me, „dan moet de Biroeng op. De reis langs die kali is reeds heel mooi en heel interessant, maar als U ze ver genoeg opgaat, zult U iets zien, wat U nergens weer kunt zien, in heel Indië niet en in Europa ook niet: een reusachtige grot! In ongeveer vijf dagen kunt U 't doen.”

Ik had natuurlijk heel veel zin in dat tochtje, maar tusschen wenschen en doen liggen in deze streken tal van moeilijkheden: zonder hulp, medewerking, belangstelling van anderen bereikt men het doel niet. In Europa is alles een kwestie van geld! Met geld koopt men daar comfort, reisgelegenheden, enz. enz. Men neemt er een „kaartje” en alles gaat vanzelf: men komt waar men wil zijn zonder eenige moeilijkheid. Hier niet! Geld is bijnaak! Hoofdzak is, zooals ik reeds opmerkte: belangstelling voor 't geen men wil ondernemen en hulp! Nu heb ik over medewerking op mijn verschillende reizen heelemaal geen klagen gehad, zoodat ik ook nu wel weer zou worden geholpen, vermoedde ik. Mits ik er den tijd voor nam! Door ervaring wijzer geworden, handel ik niet meer als in 't begin, groote trajecten achter elkaar „afwerken”, maar ik strijk tegenwoordig neer op die plaatsen, waar de omstandigheden voor mijn doel gunstig zijn.

Ik wachtte dus af en besteedde mijn tijd met rondkijken. Er is hier veel te zien op Teloek Bajoer, heel op te merken over het grootsche bedrijf „aan den zoom van het oerwoud”, maar dat bewaar ik voor later.

Op een dag zocht de bestuursambtenaar van de landjoeng Redeb me op. Ik had Z.Ed. in 1924 op Teloek Tello ontmoet en vond het interessant de kennisgeving voort te kunnen zetten. Het gesprek kwam al heel spoedig op de tochten die in dit gebied kunnen worden gemaakt. De heer de Bos vertelde me, dat hij o.m. het plan had om de Biroeng op te gaan. Ik vroeg: „Wanneer, want ik zou graag meegaan.” „Wel,” was het antwoord, „als U mee wilt, dan kan ik me wel naar U richten, tenminste als U nog een kleine week kunt wachten.” Nu, dat ik het best, 't was me zelfs welkom, want dan had ik den tijd om geheel van de verschillende gestedelike lichamelijke vermoeienissen te bekomen. Zonder in bijzonderheden te treden, wil ik even opmerken, dat het bereizen van Borneo inspannend tenminste als men het doet met het doel te zien, hooren en te leeren en moeilijkheden niet uit den weg gaat.

De dag van vertrek werd vastgesteld. De Sultan zou ook meegaan. Deze had den tocht meermalen

gedaan, zoodat we een goeden mentor hadden. Het eerste stuk van de reis konden we gebruik maken van een motorbootje, maar de rest van den tocht zou per prauw moeten worden afgelegd. Kan men in een motorbootje „gewoon” zitten, in een prauwtje is dit niet mogelijk. Daar zit men heel „ongewoon”, de beenen kruiselings, zoo maar op den bodem, dagen en dagen lang! Die dagen zijn meestal heel lang en het gebeurt vaak genoeg, dat men onder het „zitten”, last hebbend van erge „zadelpijn”, bij zichzelf denkt: „compenseert het positieve wel het negatieve?” Als die pijn heel erg wordt, doet men verstandig een dajong te vragen en te gaan roeien. Dat heb ik tenslotte na een tocht door de geweldige riams in de boven-Barito ook gedaan en 't is me best bevallen. Is al die misère achter den rug, dan blijft de herinnering aan het mooie, grootsche, soms geweldige, achter en verheugt men er zich over te hebben volgehouden en doorgezet.

Ik wist dus vooruit wat me te wachten stond. Laat ik dadelijk zeggen, dat ik een helder moment heb gehad, en daardoor dezen keer niet de minste hinder van „zitblaren” had. Ik had n.l. bij me een tweepersoons wollen deken, een groote klamboe en die beide in opgerolden toestand in een waterdichte vuil-linnen zak geborgen. Toevallig lag dit stuk van mijn uitrusting op de plaats waar ik moest zitten. Even toevallig verlegde ik het niet, maar nam er op plaats. En toen ik enkele seconden had gezeten, zei ik bij mezelf: „dat zit best, nog nooit in m'n leven zoo'n fijne tempat doedoek bezeten.” Dagenlang heb ik dien linnen zak gebruikt en zoo ik zei, met zooveel resultaat, dat ik 't op m'n verdere tochten weer doe! Het ongerief van het zitten met gekruiste beenen blijft, dat is niet te ontgaan! Soedah!, men moet er wat voor over hebben!

We vertrokken per motorboot, met z'n drieën: de Sultan, de Bestuursambtenaar de heer de Bos en ik. Op sleeptouw werden genomen drie prauwen, waarin o.m. levensmiddelen voor ± 6 dagen, en in elke prauw vijf roeiers. Een „oppas” tot kok verheven, ging ook mee.

Al dadelijk hadden we een aardige ontmoeting: in de breede Beraoe-rivier dreef het opgezette lichaam van een doodden kaaiman. Naast hem lag een kanibaal-soortgenoot. Als een geweldige groote schaar ging zijn vervaarlijke muil open en dicht. Natuurlijk werd er op het object jacht gemaakt, maar het resultaat was negatief: het reptiel verdween, liet den smakelijken hap in de kali drijven, wachtend op een betere gelegenheid.

Na een paar uur varen stapten we in de prauwtjes. Dajongende ging het verder. Er stond weinig water, zoodat de roeiers elk oogjenlik in het water moesten springen om de bootjes voort te trekken. Telkens versperden zware boomstammen den weg. Soms konden we er onder door, diep bukkend, maar vaak ook niet. Dan moesten we er overheen worden getrokken. Dit was zwaar werk voor de menschen. Herhaaldelijk leek het, alsof de weg heelemaal versperd was, maar op het laatste moment bleek het dan, dat er nog wel een opening was, waar we doorheen konden. Heerlijke gezichten vertoonde de kali, links en rechts geweldige woudreuzen, behangen met guirlandes van slingerplanten, bedekt met woekerplanten, die vaak als sierlijke bloemstukken aan lianen opgehangen, boven het spiegelgladde water zweefden. 't Was machtig mooi. Niets verstoorde de eeuwige rust van 't woud.

Hiervan genietend zag ik plotseling voor me een geweldige barrière van boomen den doorgang versperren. Nu was het bittere ernst: we konden bescijst die hindernis niet nemen. De prauwen werden vastgemaakt, de Sultan stapte uit, klom boven op de versperring, bekeek het geval en gaf last één der boomen door te zagen. Er werd met veel moeite een opening gemaakt, de prauwen werden over een onder water liggenden stam getrokken en 't ging weer verder. Dit herhaalde zich eenige malen. Maar zaag en bijl deden hun werk en na veel zwoegen bereikten we een plaats waar we konden overnachten: 'n open hutje van houtkappers. Van eenige matten werd een dakje gemaakt, waar onze veldbedden een plaatsje vonden. Rottende afval van visch verstoorde de idylle. Pogingen om met vuur de atmosfeer te verbeteren faalden: de rook was nog meer hinderlijk dan de stank. Soedah!

Den volgenden morgen ging het verder. Op dezelfde wijze: trekkend, kappend, zegend, zwoegend. Op een plek, anderhalven dag de kali op, borrelenden gasbellen uit het water op. Met brandende lucifers ontvlamden ze onmiddellijk. In een drinkglas opgevangen, vertoonde het gas een duidelijk benzineachtigen reuk. Verderop werd een

MENNO & Co.

BANKIERS

OPGERICHT 1902

KORTE VOORHOUT 6

(naast Hotel Paulez)

DEN HAAG

5827

KLUISINRICHTING

— MET —

SAFE-LOKETTEN

TE HUUR

GEOPEND VAN 9 TOT 5 UUR
ZATERDAGS VAN 9 TOT 12 UUR

JOS. D. NETTEN & Co. - IN EFFECTEN

Sportlaan 3 - 's-GRAVENHAGE - Telefoon 31201

Wij beschikken over een directe telefoonverbinding met de AMSTERDAMSCH BEURS. Zijn daardoor in de gelegenheid tijdens het Beurs-uur alle verlangde koers-informaties te verstrekken en orders af te doen. 5513

Onze cliënten kunnen op afdoening wachten.

P. v. d. BRUL

VEENESTRAAT 15

Den Haag

Groote sorteering HEEREN-
JONGENS- en KINDERKLEEDING

Spec. Afdeling v. KLEEDING NAAR MAAT

SCHERP CONCURREERENDE PRIJZEN 5424

HOEDENSALON RIEK BROUWER

VAN BOETZELAARLAAN :: DEN HAAG
(h. BOREELSTRAAT 48)

SPECIAAL HUIS IN FRANSCH EN ENGELSCH
STEEDS DE LAATSTE GENRES CHAPELLERIE
ZIJDEN HOEDEN

BIJ AANKOMST IN HOLLAND,
WENDT U IN VERTROUWEN TOT

„DERLUMS”

5825

DAMES- EN HEERENKLEEDERMAKERIJ

WEIMARSTRAAT 65

DEN HAAG :: TEL. 35170

Wij GARANDEEREN al ons werk
PRIMA Grondstoffen
en BESTE COUPE

PRIJZEN UITERST BILLIJK

SCHRÖDER

DEN HAAG

GROENMARKT :: TELEF. 1-6-1-7-3

St.-Nicolaas

Nuttige Geschenken:

LEDEREN CLUBFAUTEUILS, ROOK- en BIJZETTAfels, Tafel- en DIVAN- KLEEDEN, REIS- en AUTODEKENS

KINDERKAMER- MEUBELN

IN DIVERSE MODELLEN EN KLEUREN

LAKMEUBELN

IN KLEUR NAAR KEUZE

zoals: KAPTAFELS, BOEKENKASTEN, FAUTEUILS, HOCKERS, ENZ., ENZ.

DE HOLLAND-INDIE VLUCHT

wordt in gedeelten afgelegd, omdat het tot de onmogelijkheden behoort, zulks in één keer te doen. Evenzoo kan het voorkomen, dat Gij gaarne al 't door U benodigde ineens wilt koopen, doch het voor U onmogelijk is zulks in één keer te betalen. In dit geval is het voor U de aangewezen weg, U in vertrouwen te wenden tot

MAGAZIJN „DE RESIDENTIE“

zoals vele duizenden in dit geval doen. Wij leveren U al wat U nodig hebt TEGELIJK, terwijl wij IN OVERLEG MET U de betalingscondities regelen. Wij hebben groote sortering en voorraad in

KLEEDING EN MEUBILEERING

terwijl onze prijzen inderdaad zeer concurrerend zijn. Een bezoek aan onze Magazijnen zal U van een en ander overtuigen, terwijl de Directie U gaarne ALLE mogelijke inlichtingen zal verschaffen.

MAGAZIJN „DE RESIDENTIE“

Alleen gevestigd Lange Beestenmarkt 119-127 Den Haag - Tel. 15555 - Oppericht 1898

*****
 * Zadel- en Koffermakerij 5649 *
 * J. B. PAS Jr. - ARNHEM *
 * ———— Bloemstraat 70 ———— *
 * Levering van alle soorten Hut- en Mailkoffers. *
 * Reparatie-inrichting. *
 * Aanbevolen voor de Vereeniging „Oost en West“ *
 *****

VLEESCHHOUWERIJ EN SPEKSLAGERIJ

E. VAN STRAALN

Uitsluitend eerste kwaliteit vleesch Spec. in fijne worst en vleeschwaren Per stuk en machinaal gesneden

Theresiastraat 325 (hoek Cornelis-Houtmanstraat) Telefoon 71836 — DEN HAAG — Telefoon 71836

VERLOFGANGERS UIT INDI

benutten een gedeelte van hun Verloftijd, voor het volgen van PRIVE- EN CLUBLESSEN aan het bekende INSTITUUT

„SCHOEVERS“ STADHOUDERSPLEIN 3 - DEN HAAG
 NIC. WITSENSTR. 3 - AMSTERDAM

STENO - TYPEN - BOEKHOUDEN - FRANSCH - DUITSCH - ENGELSCHE - ESPERANTO

grote python gezien; omdat de mannen in de bossen veel te veel lawaai maakten, verdween hij vóór de heer de Bos hem onder schot kon krijgen. Jammer!

Tegen vijf uur bereikten wij een plek waar halt werd gemaakt. De mannen liepen met hun mandau's het bosch in en kapten staken, waarvan een bivakje werd opgetrokken. Van katjangmatten werd weer een dakje gemaakt, waaronder onze veldbedden werden geplaatst. De klamboe's werden gespannen, we waren klaar voor den nacht. Spoedig kwam Karto, de kok, ons een kopje thee brengen, waarvan we zeer genoten. 's Morgens merkte ik in den hemel van mijn klamboe een plasje water: het ruwe katoen bleek „waterproof“ te zijn, zoodat ik in mijn slaap van de bui niets had gemerkt. Wel was ik af en toe van het hevige gekletter wakker geworden, had er me over verwonderd, dat het dekje niet lekte, maar ik kon niet vermoeden, dat mijn „muskietentent“ ook regenwater kon tegenhouden! Oentoeng, hè? Ik merk als groote bijzonderheid op, dat niemand onzer noch 's avonds, noch 's nachts, noch 's morgens één muskiet heeft kunnen ontdekken. Ook oentoeng, nietwaar?

Na een heerlijk bordje nassi gorèng — mevrouw de Bos, ik vergat het nog, had kostelijk voor ons gezorgd — vertrokken we. 't Was weer zwoegen, maar nu nog erger dan de vorige dagen, omdat de kali bandjirde en de stroom sterk was. Bij één der kiams (= stroomversnellingen, op andere plaatsen riams genaamd) kregen we onze prauw bij 't trekken over de steenen, waarover het water kookte, half vol water. Ik zat in groote angst over m'n kostelijke toestellen: karamde de prauw (karam = kantelen) dan was ik ze onherroepelijk kwijt en zou ik een einde moeten maken aan mijn reis en mijn doel: de menschen, land, woud, stroomen, de schitterende natuur niet bereiken en zouden alle moeiten, alle zorgen, alle voorbereiding nutteloos zijn geweest en zou ik onverrichter zake moeten terugkeeren. Mijn reisgenoot zat in angst over zijn kostelijk jachtgeweer, zoodat we beiden onze zorgen hadden. Maar in „den Oost“, 't is bekend genoeg, komt „alles terecht“ en zoo kwamen ook wij zonder ongelukken door de zware kiam.

Tegen één uur kwamen we op de plaats, waar we halt moesten houden om van daar uit het laatste deel van den tocht: de grot, te bereiken. Terwijl er touwen werden gespannen om onze natte kleeren te drogen, hoorden we in het bosch een stem: „Wat doen jullie hier? 't Is nu geen tijd van vogelnestjes plukken, wat zijn jullie bedoelingen? Indien jullie kwade plannen hebt, beprij ik jullie.“ (Die pijltjes zijn gedoopt in zwaar, snel werkend vergif). Er werd geantwoord: „We zijn goede menschen, we hebben heelemaal geen kwade bedoelingen, kom maar bij ons.“ Er kwam toen een man uit het bosch langzaam nader. Zijn gezicht teekende de hoogste agitatie. Zijn scherpe lans hield hij gevechtsklaar voor zich uit. Onder het naderen zei hij: „Ik zie twee Blanda's. Wat doen die menschen hier toch?“ „De grot zien,“ was het antwoord. Hij bleef naderen. Hij was „gekleed“ met tjawat (lendendoekje) en 'n klein, zeer vuil jasje. Hoofddoek droeg hij niet. Om zijn lendenen waren vastgemaakt een pijlenkoker en een paar kleine pakjes. Hij vertelde, dat hij geen tabak meer had en geen zout. De Sultan wierp hem een pakje tabak toe, dat hij gretig opving. Eindelijk ging hij naast de andere mannen zitten, nog altijd angstig. 't Was een Basap, een vertegenwoordiger van een stam, die geen vaste woonplaats heeft, geen landbouw uitoefent, maar leeft van de jacht en 't geen het bosch aan plantaardig voedsel oplevert. 't Was 'n stekker, die vrije man!

Na dit intermezzo togen we, voorgegaan door een kappenden gids, naar de grot. Wat 'n weg! Ik had in de buurt van Poeroek Tjahoe Dajakpaden bewandeld, vast gezeten in wortels en takken met dorens, gelopen over gladde „bruggetjes“, door modder gebaad, was op de hellingen uitgegleden, maar wat ik hier ondervond, was nog een graad of wat erger: overal scherpe steenen, elk oogenblik hellingen met uitsteeksels net breed genoeg om, als men zich goed vasthield aan luchtwortels, struiken, takken en wortels, niet in 't ravijn, vol met scherpe, kantige rotsblokken te vallen; groote rotsblokken en omgevallen boomen, waar men maar moest zien overheen te komen, om bij dit alles den voorman, die 't klaarblijkelijk een prachtweg vond, bij te kunnen houden en niet uit het oog te verliezen. Want anders zou men in dat ongere woud verdwalen en wellicht door een zenuwachtigen Basap, dien

ik niet te woord kon staan, bepijld worden. 't Was niet je dat. Na een klein uur zwoegen men we bij de „Labang pajan“ (hertengrot) van sporen wezen op druk bezoek van deze dieren. 't Was een heel groot en diep hol met en daar een plasje, wellicht van druipend water. Toen door een ravijn verder. „Weg“ als voren een paar minuten volgde de belooing: we den onder een hoogen, vooruitstekenden rots een soort „abri sans roche“. Versche asch we de aanwezigheid van menschen. „Hier overna de Basaps,“ vertelde de gids. Langs dien rots eerst naar boven en toen naar beneden g stonden we voor den toegang tot de „kiamis opening was geweldig van omvang. Afdalende, tallen meters diep, glijdend, springend lang over glibberige rotsblokken, zagen we een gewoon groot gewelf voor ons, de wanden gepeerd met guirlandes van druipsteen, in golv plooiën hangende gordijnen van druipsteen, van den meest grilligen vorm, alles even groo grootsch. De afmetingen kan ik onmogelijk ten; de grootsche natuur benam elk gevoel afmetingen. Misschien was het gewelf 50 wellicht 100 meter hoog, de zuilen van druip tien, 't kan ook best zijn dat ze twintig of meters hoog waren! 'k Weet het niet!

Nadat we eenigermate waren bekomen van verbazing, zei de gids, dat de weg verderop „se soesah“ gaf. Waar de ellendige „weg“ naar de hem niet de minste last had veroorzaakt, laat zich denken, dat het „pad“ verderop het maximum van onbegaanbaarheid zou bereiken. We vo het dus welletjes en keerden terug. Vóór den gang troffen we den Sultan aan: hij was niet gedaald, omdat hij daartoe te moe was! Waar stevige jonge man is, de heerscher over de Ben en de Basaps, illustreert dit beter dan een lang toog de moeilijkheden, die men op een bezoek het eenige natuurwonder ontmoet. De gids ver nog, dat men vijf dagen noodig heeft om de te bezichtigen, dat men op een dagreis van de gang tal van vogelnestjes vindt — hoe vinder zwaluwen den weg in 't absolute donker? — ergens in een hooggewelf een „berg“ is, de „Poeteh“ (let wel een berg in een hol), en dat e riviertje stroomt, waarin zich armlange, zeer smakende visch bevindt. Wie weet welke gehe de „kiamis“ op natuurwetenschappelijk gebied zich bergt!

Langs hetzelfde pad, dat ik hevig begon te — 'k was natuurlijk moe! — keerden we terug het „kamp“ gekomen; troffen we er nog een aan. Hij vroeg om lucifers. Een dicht, maar doosje, nam hij niet aan. Toen 't open werd maakt en hij de vele lucifers zag, accepteerde het. De menschen hebben een eigen taal, maar verstaan ook het Benoea-neesch, de taal van 't schap. Vandaar dat onze menschen zich met konden onderhouden.

De terugtocht werd aanvaard. Daar de sterk was, ging het veel vlugger dan op de reis. We zagen onderweg nog een groot herd wild varken, maar ze kwamen door het leven de roeiers maakten, niet onder schot. Dicht de plaats, waar we een der vorige dagen hadden baad, liet zich plotseling, op geen twee meter de prauw, een boaja in het water glijden. Een roeiers gaf het ondiep een slag met 'n dan maar daar trok het beest zich al heel weinig aan! Het verdween in de kali en kwam niet onder schot.

Ik maakte in het bivak nog kennis met luizigers en had er een aanval van eenige duizend mieren te doorstaan. 'k Legde het af en retireerde met mijn veldbed naar den kant van de rivier, pende, dat mijn goed gesternte me tegen een pische regenbui zou behoeden. 'k Had oentoeng dien nacht regende het niet.

Het verdere deel van den tocht leverde niets zonders meer op, alleen drukte de hitte gedurende de middaguren.

Biroeng, Kiamis en Basap vormen iets heel zonders, ik ben blij met alle drie kennis te hebben gemaakt. 't Was niet gemakkelijk... maar moet er iets voor over hebben en — willen kunnen!

Teloek Bajoer, 28-VIII-'28.

HOTEL „DE TWEE STEDEN” RESTAURANT „DE TWEE STEDEN”
Buitenhof 's-Gravenhage

Telefoon Nos. 15950 - 15951 - 10062
FAMILIE HOTEL EERSTE RANG IN HET CENTRUM DER STAD
SPECIALE TARIEVEN VOOR LANGDURIG VERBLIJF
KAMERS MET STROOMEND WATER EN PRIVE BAD

THE DANSANT - DINER CONCERT
ROEMEENSCH ORKEST
UITSTEKENDE KEUKEN
GERENOMMEERDE WIJNKELDER

HOTEL - RUBRIEK

's-GRAVENHAGE
Hotel Pension „Insulinde”, Bankpl. 2, Den Haag, Tel. 54148. Centr. verw. Warm- & koud water op de logeerk.
Hotel „Promenade”, Oude Schev. weg 21, Tel. 50454
Prachtige ligging. Matige prijzen. 5085

Dr. Wirz en zijn boek.

In het Kol. Weekblad van 21 Juni dezes jaars heb ik een stukje geschreven naar aanleiding van „Dämonen und Wilde in Neuguinea” door Paul Wirz (Stuttg. Strecker u. Schröder, 1928). Tot in het zuidoosten van Nederl. Nieuw Guinea is dat artikel gelezen: het Kol. Weekblad strekt zijn aandacht uit tot Merauke, dicht bij de grenslijn van het Britsche gebied! En wat ik aan pater Verhoeven heb te zeggen zal óók weder over een paar maanden zijn aangekomen waar in het oosten ons bezag in den Archipel ten einde is.

Pater Verhoeven is missionaris en dr. Wirz heeft gegeven op de missie. Dat dit gekibbel zou brengen was te voorzien; zij die daarin zich willen verliepen, moeten het boek van Wirz lezen — waarvan zij goed zullen doen — of alleen den passus aanstoot gaf, én het stukje dat pater Verhoeven schreef in het Kol. Weekblad van 15 November. Dit zal de lezer bemerken, dat de missionaris geheele boek neersabelt. Christelijk is dat niet, óók niet verstandig; hij noemt het „een boek dat niet zijn vele enormiteiten reeds voldoende gewonen en te licht bevonden is.” Wie heeft gewogen horen we niet; evenmin blijkt of pater Verhoeven het boek heeft gelezen of alleen wat ik eruit citeerde.

Het boek van Wirz is, wat de missie ervan vindt, een goed boek en des schrijvers naam zal nog in de toekomst van dagen bekend zijn aan hen die Nieuw-Guinea tot onderwerp hunner studie maken; terwyl Verhoeven dan een naam is dien we liever niet willen zien zich zullen herinneren. Het beste dat er in den loop der jaren over de bevolking van het Hollandsch Zuid-Nieuw Guinea hebben te zeggen gekregen, is stellig van dr. Wirz afkomstig. Wirz is niet goed te spreken over de manier waarop bestuur en zending met de Papoea's hebben omgesprongen. Telkens wanneer er van deze sprake is, denk ik aan hetgeen Murray, de gouverneur van de Britsche Papoe, indertijd zeide over het verkeerde om van deze primitieven alles te nemen, hun ceremonies en feesten, al datgene wat wij in onze verwaandheid malligheden noemen, maar die voor hen het leven zijn, bezigheden die, meer dan alle andere, aan hun leven een zinnig belang geven. En hoevele tientallen van jaren heeft Murray reeds dit gebied? De missie en de zending staan vierkant tegenover de opvatting, dat „pathy due to loss of old customs” den inlander ziek schaadet en een der oorzaken is van ontvolking; ook anderen gelooven daaraan niet (zie het artikel van Baker in The Journal of the Royal Anthrop. Institute, Jan.-Juni 1928).

Volkomen onbelangrijk vergeleken met dit „probleem” is de vraag van pater Verhoeven in zijn artikel in het Kol. Weekblad of men in 20 dagen van Merauke naar Merauke kan loopen. Van Merauke tot Asike (kaart 33 van den Bos-atlas) is, volgens de missionaris, te loopen in 10 of 12 dagen. „Tot Asike zijn er overal goede paden, daarachter weet ik niet, wijl ik dat traject per motor maakte, maar hetgeen hier de rimboe niet met de Sumatraan- schen rimboe.” We lezen verder: „het land is hier voornamelijk een groote uitgestrekte vlakte, licht begroeid hier en daar, en overal doorsneden met goede voetpaden.” Dus heelemaal geen rimboe; en de gelooven pater Verhoeven gaarne wanneer hij vertelt, dat hij op Nieuw Guinea tientallen van dagen marschen heeft gemaakt van heel wat meer dan honderd kilometers; want een missionaris jukt niet. Voor mij was het nieuw, dat het terrein ten noorden van Merauke tot „aan de bergstreek” eigenlijk een woudpark is, met voetpaden, overal goede voetpaden. Het is maar al te waar wat pater Verhoeven zegt, dat er op Nieuw Guinea nog veel is, dat we ons hier niet meer kunnen voorstellen.

Sn.

Leden van Oost en West

Doet Uwe inkoop bij de leveranciers, die het „Koloniaal Weekblad” door adverteeren steunen. Tracht vertrouwde firma's op te wekken tot plaatsing van annonces in het „K.W.”. Ook daarmede verricht gij nuttig werk voor de Vereeniging.

Een mooi werk.

Het Bureau voor adviezen op huishoudelijk en maatschappelijk gebied. 1)

Hier in Indië, ver van de bron der vrouwen-emancipatie, heerscht over het algemeen nog weinig belangstelling voor feminisme en vrouwelijken socialen arbeid. Hoe Indië ook op geestelijk gebied het vaderland poogt bij te houden, er blijft nog steeds een achterstand. Een der oorzaken van dezen achterstand moeten we zeker zoeken in het feit, dat slechts lectuur uit tijdschriften en couranten ons nieuw geestelijk voedsel geeft. Wij worden niet „opgenomen” in de geestelijke stroomingen; wij „beleven” de veranderde opvattingen niet. Dit demonstreert zich ook duidelijk in de geringe sympathie, die het optreden der vrouw in het maatschappelijk arbeidsleven hier vindt. Het is waar, van de veranderde positie in de maatschappij dringt hoofdzakelijk het uiterlijke in kleeding en sigarettendamp of het uiterste van strijdlustige politiek tot deze verre landen door. Het meest sympathieke, het meest waardevolle op het gebied van vrouwenwerk gaat stil zijns weegs. Toch is het goed, ja, in vele opzichten zelfs noodig, dat aan dergelijk mooi werk meer bekendheid wordt gegeven.

In dit verband wil ik U wat vertellen over het Bureau voor Adviezen op Huishoudelijk en Maatschappelijk gebied, dat juist ook voor de koloniën van zoo groot belang kan zijn.

Dit bureau is gevestigd te Amsterdam, Nic. Maestraat 75, waar het in Maart 1922 werd opgericht door de leidster: Mevrouw J. Franco Mendes-Calisch in samenwerking met Mevrouw L. Kappeyne van de Coppelto-Wygers, welke laatste zich om gezondheidsredenen genoodzaakt zag begin 1927 af te treden.

Reeds lang vóór de oprichting van het bureau had de leidster haar sporen op gebied van maatschappelijk werk verdiend. Zoo was ze 9 jaar lang lid van het Hoofdbestuur van de Nederlandsche Vereeniging voor Huisvrouwen, gedurende welken tijd ze 7 jaar als Presidentie optrad. Op haar voorstel stichtte deze vereeniging o.a. het naar haar genoemde Jacobafonds, dat aan huisvrouwen, die een rusttijd buiten noodig hebben, maar niet kunnen bekostigen, hulp biedt.

Gedurende den oorlog vond ze volop werk bij de huisvesting der Belgische vluchtelingen; ze hielp bij de oprichting der Centrale Keuken; werkte voor het Rijkscmité der Distributie; leidde zelfs op verzoek van den toenmaligen Burgemeester van Amsterdam, den Heer Tellegen, de zoo moeilijke Boodschappij distributie der gemeente.

Deze jaren midden in het volle gemeenschapsleven, waarvan ze alle nooden en zorgen zoo van nabij meeleefde, deden bij haar het plan ontstaan tot oprichting van een instelling, die in die nooden en zorgen hulp kon bieden.

Het bureau, dat al dadelijk bleek in een behoefte te voorzien, werkte in den beginne hoofdzakelijk in Holland. Het steeds stijgend succes gaf de leidster aanleiding, haar moederlijke zorgen ook over Indië uit te breiden. Zeker verdient haar arbeid ook voor Indië een stuk sociaal werk te worden.

Wel zijn er reeds enkele vereenigingen, die gedeeltelijk op hetzelfde gebied werken, maar geen dier instellingen helpt zoo volledig, zoo in elk speciaal geval, als het Bureau van Mevrouw Franco Mendes, dat bovendien geen enkele beperkende bepaling, als b.v. verplicht lidmaatschap of dergelijke kent. In alle gevallen, in alle moeilijkheden geeft dit bureau raad, daartoe in staat gesteld door de zeer uitgebreide connecties, waarover de leidster beschikt.

Het eerste, dat van het Indische werk op den voorgrond treedt, is de hulp aan repatrieerenden.

Hulp bij het zoeken van hotels, goede en goedkope pensions en woningen, benevens bij het inrichten van deze laatste. De leidster geeft raad bij de keuze van scholen van lager, middelbaar, Kunst en Nijverheidsonderwijs, en bij verandering van beroep. Ze is gaarne bereid namen te noemen van bekwame doctoren en rechtskundigen. Het bureau beschikt over betrouwbare adressen voor aanschaffing van huisraad, keukeninrichting, linnen-

1) Met de plaatsing van dit ons uit Indië toegezonden artikel beoogt de Redactie allereerst de leden van „Oost en West” aldaar een dienst te bewijzen.

MAISON BLOM

2e Schuytstr. 77-79 - DEN HAAG - Tel. 33703

HET ADRES VOOR

DINERS AAN HUIS BEZORGD

INDISCH-HOLLANDSCH RESTAURANT-PENSION

REGENTESSELAAN 26

TELEFOON 37530 :: DEN HAAG

UITZENDING VAN DINERS

AANBEVOLLEN ADRES VOOR „OOST EN WEST”

BEZIGHEDEN BINNENSHUIS

Voor Kunstschilders en voor hen, die nog willen beginnen, is 't beste adres: 5483

MARCONISTRAT 102, HOEK EDISONSTR. DEN HAAG TEL. 36299

Speriamen - gepr. Schilderdoek - Schildercartons
Schablonen - Tubenverf - Kwasten - Penseelen
Veriwaren - „Over-all”-vernissen - Beitsen

(T IS NET EEN TOKO) DROGISTERIJ. Aanbevelend, G. VAN DER SEL. Bij aankoop — gratis advies.

HERSTELLINGSOORD

„HUIZE MARIA EMALIA DORREPAAL”

gelegen even buiten Voorburg in landelijke omgeving met grooten tuin en waterpartij. Uiterst geschikt voor repatrieerenden, die, op advies van een geneesheer eenigen tijd rust behoeven.

BILLIJKE PRIJZEN. VRAAGT PROSPECTUS

TUINAANLEG en ONDERHOUD

LEVERING VAN ALLE SOORTEN PLANTEN
Vraagt zonder eenige verplichting prijsopgaaf

J. VAN DER HORST

Hazelaarstraat 61 - Den Haag - Tel. 37206
Aanbevolen door vele Indische familie

WAAROM DRAAGT IEDER GAARNE LIJNKAMP'S KLEEDING?
OMDAT IEDER ZEKER WIL ZIJN, DE BESTE KLEEDING TEGEN
DEN BILLIJKSTEN PRIJS TE BEKOMEN EN DIT BIJ
LIJNKAMP IN DERDAAD HET GEVAL IS

LIJNKAMP'S Kleedingmagazijnen GROENMARKT, HOEK NIEUWSTRAAT
THOMSONLAAN, H. FAHRENHEITSTR.

goed, kleren, levensmiddelen, enz. enz. Desgewenscht wordt alles op dit gebied reeds voor aankomst van den verlofganger in Holland geregeld, zoodat deze dadelijk als het ware „thuis“ komt, zijn kinderen op school geplaatst vindt en in het bureau een raadgever heeft, die hem gedurende het geheele verlof een grooten steun kan geven, waardoor veel teleurstellingen worden voorkomen. Het leven gaat zoo snel, dat een afwezigheid van zelfs 5 jaar den in het moederland terugkeerende in menig opzicht geheel vreemd doet staan.

Doch niet alleen aan repatrieerenden, ook aan de in Indië verblijf houdenden, die nog niet in het gelukkig vooruitzicht van een spoedig verlof leven, biedt dit bureau gaarne hulp.

Ouders, die voor de harde noodzakelijkheid staan, hun kinderen voor de verdere opvoeding naar Holland te moeten zenden, kunnen van het bureau adressen krijgen van vertrouwde gezinnen met echte, innige moeders, waarin hun kind met liefde en niet alleen ter wille van materiele voordeelen, ontvangen wordt. Mevrouw Franco Mendes kent in alle deelen des lands en ook in het buitenland vele vrouwen, die vol liefde bereid zijn, de kinderen, die zoo eenzaam, zoo alleen staan in het verre, vreemde land, in haar moederlijke zorgen op te nemen. Omtrent deze moeders is de leidster van het adviesbureau hetzij door eigen ervaring, hetzij door **absoluut vertrouwde** personen volkomen ingelicht. Desgewenscht wordt ten overvloede bij verblijf in Amsterdam toezicht op de kinderen gehouden.

De vrouw, wie de slag treft als weduwe alleen of met kinderen naar het moederland te moeten terugkeeren, vindt in Mevrouw Franco Mendes een hulp, die haar met een warm hart ontvangt en die door haar rijpe ervaring en waardevolle relaties volkomen in staat is, haar op moreel zoowel als materieel gebied bij te staan.

Ook in zaken van minder groot belang reikt het bureau de helpende hand. Wil een familie weten, van hoeveel zij in Holland leven kan; wenscht een vader een budget voor zijn straks in Holland achter te laten kind of voor zijn studeerende zoon: één briefje aan het bureau en per keerende mail ontvangen zij volledige inlichtingen.

Sociëteiten en verenigingen, die voor de organisatie van een St. Nicolaas-, Kerst- of eenig ander kinderfeest staan, vinden in het adviesbureau de vertrouwde hulp, die met de enkele aanwijzing van aantal, leeftijd en geslacht der kinderen het opgegeven bedrag met grooten zorg en goeden smaak besteedt. Hoe moeilijk is het dikwijls om in een magazijn voor de kleinste zoowel als voor de grootste gasten iets geschikts te vinden! Hoe vaak worden in Holland niet meer zoo gangbare artikelen bijgevoegd!

Aan het bureau is onder meer een cursus verbonden tot inlichting van jonge vrouwen, die naar Indië vertrekken, welke cursus door haar praktische, doelmatige opleiding in slechts 8 lessen van 1½ uur, reeds menig jong huishouden bewaard heeft voor den druk der deprimeerende zorgen en zorgjes, die hier zoo'n pas beginnend menschenpaar omgeven.

Het is niet mogelijk op deze plaats ook maar eenigszins uitvoerig het terrein aan te duiden, dat het werk in Indië bestrijkt. Ik kan alleen zeggen: het Bureau doet alles, tot de kleinste kleinigheid en staat voor iedereen open.

Voor advies zonder meer wordt f 4.— in rekening gebracht. Het nemen van informatie, het voeren van correspondentie met derden, het verschaffen van uitgebreide inlichtingen, het uitvoeren van opdrachten e.d. worden berekend naar den tijd en de kosten die ermee gemoeid zijn.

Velen Uwer zullen misschien in dit werk geen feminisme zien, en toch is het dat. Hier staan we voor het feminisme in haar schoonsten vorm, hier zien we de feministe, die niet alleen rechten vraagt, maar die in groote liefde voor haar medemenschap haar rijke gaven van hoofd en hart in dienst stelt van de maatschappij. Moge dit prachtig sociaal werk ook in Indië zijn weg vinden, en velen tot zegen zijn!

Mevrouw G. A. Schouten-van Steenberg te Pangkalan Brandan, Oostkust van Sumatra, is gaarne bereid inlichtingen over het bureau te verstrekken.

De reis van den Heer Tillema door Borneo.

Onze lezers zullen ongetwijfeld met belangstelling kennis hebben genomen van het artikel „Godsdienst en Tafoneeren“ van den heer Tillema, in het vorig Nr. van het Kol. Weekbl.; ook dit Nr. bevat weder eene bijdrage van zijn hand. Het spijt ons echter te moeten mededeelen dat het den hr. T. niet mogelijk is geweest gevolg te geven aan zijn voornemen om voor het K. W. geregeld reisbrieven te schrijven over zijn zwerftochten door Borneo; doch we vleien ons met de hoop, dat de onvermoeide reiziger na zijn terugkeer in het vaderland, in ons orgaan wel het een en ander van zijn opgedane ervaringen zal willen publiceeren.

Intusschen laten we hier eenige bijzonderheden volgen over het verloop der reis van den hr. Tillema, welke den lezer zeker zullen interesseeren; de gegevens zijn ontleend aan het Semarangse dagblad de Locomotief (Overzee-editie van 9 Oct. j.l.).

De tournee door de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo heeft ongeveer vier maanden geduurd, waarna de hr. T. eenige dagen te Semarang heeft doorgebracht. De tournee ving aan met een bezoek aan Bandjermasin en Oeloe Soengai, die echter slechts eenige weken in beslag nam. Daarna is een inspannende reis van ongeveer twee maanden gevolgd, die tot einddoel had het aan den bovenloop van de Barito gelegen Poeroektjaoe, in het hartje van de Doesoelanden, en nog tientallen kilometers stroomopwaarts dan Mocara-tewe. Van Poeroektjaoe heeft de hr. Tillema met den kapitein-gezaghebber en met zendelingen vele tochten gemaakt. Geweldig zijn daar, boven Poeroektjaoe, de stroomversnellingen, en, ter illustratie van de grootte moeilijkheden, die zoo een tournee met zich brengt, deelde de hr. T. ons [d.w.z. der redactie van de Loc.] mede, dat vlak voor zijn vertrek het waterpeil in de rivier in eenige dagen ruim 17 meter daalde... Zoodat het maar een haar had gescheeld of hij had er niet meer weggekund voor den nieuwen natten moesson... Want hoe zal men anders in het binnenland doordringen en er weer vandaan komen dan via de Barito?

Toen ging de tocht terug naar Bandjermasin en om den zuidoosthoek heen naar Samarinda. De tocht binnendoor (van Poeroektjaoe naar de Mahakam) zou maanden geduurd hebben, zoodat de omweg via de zee gekozen werd. Zoowel door het Koetei-gebied als door het Beraoe'sche heeft de hr. T. langdurige omzwervingen gemaakt ter bestudeering van zeden en gewoonten der bevolking.

Na het daarop gevolgd zeer kort verblijf te Semarang is de hr. T. van daar vertrokken naar Pontianak, Westerafd. van Borneo, met de bedoeling zich de Kapoeas op te begeven tot het zeer hoog aan den bovenloop gelegen Poetoessibau en van daaruit zijn tochten aan te vangen, die later bij het afzakken van de Kapoeas in de omgeving worden voortgezet en die drie tot vier maanden zullen duren.

De heer Tillema was zeer tevreden over de resultaten van zijn tocht. Hij heeft 3600 M. film opgenomen, meer dan 700 foto's gemaakt en tal van gegevens verzameld, die eenige jaren zullen vergen voor de algeheele verwerking, enz.

Tal van rimboe-ervaringen vertelde de krasse trekker door het Borneosche land en met zijn nimmer falend optimisme nam hij afscheid met den blik gevestigd op Borneo's Westerafdeeling...

„Als ik nu maar gezond blijf, — want dat is niet prettig, weet je, in de rimboe! Maar ik heb altijd nog al geluk!”

Voor zoover de hr. T. dit nog niet genoeg heeft, zouden we het hem van deze plaats willen toewenschen bij zijn nieuwe exploratie-tochten in het Kapoeas-gebied.

Aan de Leden verzoeken wij vriendelijk hunne kennissen, die nog niet tot „Oost en West“ toetraden, daartoe op te wekken. De gebruikelijke vraag: „WAT HEB IK AAN DE VEREENIGING?“ ware eenvoudig te beantwoorden met: „DE VEREENIGING HEEFT WAT AAN U“.

Een causerie over de tabakscultuur in Deli.

Op Zaterdag 24 November j.l. had de afd. Amersfoort het voorrecht voor zich te zien den den heer H. Gorter, uit 's-Graveland, die causerie hield over de Tabakscultuur in Deli.

Na met een welkomstwoord te zijn ingeleid den Voorzitter der Afdeling, den heer E. B. huizen, vertelde de spreker vd. ons een aantal wetenswaardigheden over de omstandigheden waaronder en de wijze waarop het geurige kruid in Deli wordt geplant en gewonnen. schetste ons het schuchtere begin door de pioniers, hun geweldig doorzettingsvermogen, waaraan te danken is de reusachtige ontwikkeling cultuur, door welke een landstreek 2½ maal groot als Nederland is gekomen tot een bloei, van alle lagen der bevolking profiteeren en waar duizendtallen arbeiders in Nederland — laat dit nooit vergeten — hun bestaan te danken ben. Op een prettige, vlotte en vooral onderhoudende wijze gaf spreker ons een beeld van het werk, dat de Hollandsche jongen in Deli te vinden en van de wijze waarop deze zich — het algemeen gesproken, zoo'n groot succes zijn taak kwijt, met behulp van zijne dikwijls lastige en rumoerige, soms zelfs opstandige, meestal trouwe Chinesche, Javaansche en Indische werkers.

Als een film tooverde de heer Gorter, zelf Deli-Tabakplanter, ons voor oogen de ontginning van het oer-bosch, de zuivering van den grond, uitzaai en minutieuze verzorging van de tabak plant, hare ziekten en plagen en de wijze van strijd hiervan door wetenschappelijke hulp daadwerkelijk ingrijpen, terwijl hij ten slotte bekend maakte met de moeilijkheden verboden aan het op goede wijze binnenhalen van den o. Hij wees ons op de ontzaglijke waarde verboden aan het op tijd doorkomen van regens, waarvan kwalitatief welslagen van het product bijna geheel afhankelijk is.

Na de pauze werd de causerie met een mooie lichtbeelden, deels uit eene particuliere verzameling en deels afkomstig van het Kolon. Instituut, op even onderhoudende en bijzonder tige wijze toelicht.

Het was zeer zeker niet overdreven, toen voorzitter den heer Gorter bij het eind van den rede, met den dank van de aanwezigen, de v. kering gaf, dat hij ons op zulk een stormachtige regenachtigen dag een zonnestraal had gebracht de wegblijvers hebben dezen zonnestraal zeer hun schade gemist, de aanwezigen hebben er twijfeld van genoten.

E. H. BERGSMA, Secretar

Aankomst in Indië, voorheen en thans.

Wie, vóór een halve eeuw ongeveer, uit Nederland in Indië aankwam — en vele ouderen onze lezers zullen de heugenis daaraan bewaren hebben — weet nog mee te praten over het „tenbosch“ van de Bataviasche reede...

Die tijd is lang voorbij! Het was in de dagen dat de stoomvaart de vaart begon te verdringen; nochtans had de lang niet afgedaan, integendeel, het aantal schepen overvleugelde nog dat der stoomschepen, welke, bovendien, voor een goed deel, zeilschepen waren met hulp-stoomvermogen. Toch voeren er en ettelijke jaren reeds, de mailstoomers der schappijen Nederland en Rotterdamsche Lloyd geregelden dienst tusschen Nederland en de zeesche gewesten. Maar de aanblik van het „vond bosch“, bestaande uit koopvaarders van kans alle zeevarende natiën, genoot men, in die gen, nog ten volle. De „blanda baroe“, de Hollander, de baar, die dan van het opperde het schip dat hem derwaarts gebracht had, over reede en het land heenzag, ontwaarde heel de blauwende verten de bergreuzen Gedeh en lak, hoog en massaal oprijzend uit het oogenschijnlijk vlakke Indische landschap. Van een stad van bewoonde oorden, nagenoeg geen spoor. Ach, zich, noordelijk, in ver-uitgestrekte gebogen koralen tal van miniatuur-eilandjes, de Duizend eilanden die de baai van Batavia vormen en van welke den uitersten westelijken kant, Onrust en Kuiper de „jalonneurs“ zijn. Onrust, zeer wel te onderscheiden door de hooge, oude gouvernementsgebouwen en de rompen en masten der in mering liggende oorlogschepen, en waar zich nog kleinere Kuiper-eiland of „Kuipertje“ met koleninstallatie bij aansluit.

Het tijdstip van ontscheping was gekomen. venbootjes als de Tji-Liwong, de Bogor e.a. men langs zij of op korten afstand van den zeeschep

MODE-ACADEMIE J. & G. DE GRAAFF

ANNA PAULOWNA STRAAT 18a :: DEN HAAG

Degelijke Vakschool ter opleiding van Dames en Meisjes tot Costumière, Coupeuse en Leeraren in het Costuum-, Mantel- en Lingerievak. Het onderwijs wordt door **ERVAREN LEERAREN** gegeven.
G. DE GRAAFF.

Een zonderlinge sinjeur.

Door de hulp van „Oost en West” terecht gebracht.

Zondag j.l. tegen negen uur kwam hier aan het station een Chineesche matroos, eenigszins kreupel, die van Denemarken over Duitsland zonder kaartje naar Amersfoort was gereisd, tenminste hier uitgestapt was.

De stationsambtenaren wisten niet wat zij met dezen armen stakker moesten beginnen, die geen woord verstond van eenige menselijke taal. Zij hadden hem aan de politie kunnen overleveren, maar gevoelden daartoe te veel medelijden met dit menschelijk wrak.

Zij vervoegden zich bij Dr. Peyrot, Rector van het Gymnasium, met het verzoek of deze eenig licht in deze duistere zaak kon brengen.

De heer Peyrot verwees hen naar den heer Roodhuyzen, voorzitter van „Oost en West” alhier. De heer R. was direct bereid mede te gaan. Hij sprak den Chinees eerst in het Maleisch aan, hetgeen hij ook al niet verstond, en later in het Chineesch.

De matroos was zoo verbouwereerd en geschrokken dat hij in het Chineesch werd toegesproken, dat hij plotseling allerlei verborgen papieren te voorschijn haalde, waaruit bleek, dat hij bij de Bataafsche Petroleum Mij. in Den Haag moest wezen, vermoedelijk om aan te monstereen op een van de schepen van die Mij., die van Amsterdam of Rotterdam afvaren. Met een kaart om zijn hals werd hij door de menschelijke ambtenaren in den trein naar Den Haag gezet, zoodat hij vermoedelijk toch eindelijk goed terecht gekomen is. Het zonderlinge van het geval is, dat uit de papieren ook bleek, dat hij bij een schipbreuk van een hoogte van 20 voet in een reddingsboot was komen te vallen.

Hij kende geen enkel Engelsch, Nederlandsch of Maleisch woord, zoodat dit wel een zeer zonderlinge globe-trotter was.

Red. K. W.

Van onze Adverteerders

Gaarne maken wij van deze kolommen gebruik, om even de aandacht te vestigen op het in onze Residentie zoo gunstig bekende slaande *Rusthuis van Zr. en Br. Bergmans, Juliana van Stolberglaan 79.*

Het komt n.l. vaak voor, dat rustbehoevenden tijdelijk in een keurig verblijf willen wonen, zonder dat dit groote financiële offers eischt, terwijl zij toch de verpleging moeten hebben, die zij wenschen en noodig hebben; onder rustbehoevenden verstaan wij personen, die, uit Indië gekomen, eenigszins overwerkt zijn of lijdende zijn aan ziekten, die een rustkuur noodzakelijk maken; verder vanzelfsprekend ouden van dagen.

Bovengenoemd rusthuis, dat zéér modern is ingericht en een prettigen, flinken tuin heeft, is wel het ideaal voor dezulken, die een goede, liefderijke behandeling noodig hebben, terwijl een dokter naar keuze de patiënten behandelt.

De kamers zijn uiterst gezellig ingericht en munten uit door netheid en frischheid, terwijl de prijzen werkelijk zéér laag te noemen zijn.

Gezien de groote bekendheid, die het Rusthuis van Zr. en Br. Bergmans heeft, kunnen wij eindigen met de leden van Oost en West en de reparatieerenden den raad te geven, zich allereerst met de Directie van deze instelling in verbinding te stellen, wanneer men in de noodzakelijkheid verkeert van een rusthuis gebruik te moeten maken; men is dan zeker, dat men aan een betrouwbaar adres terecht is.

Van Week tot Week.

Dinsdag 20 tot Maandag 26 November.

De tweede K.L.M.-postvlucht Amsterdam—Batavia en terug. In overleg met het hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie heeft de K.L.M. besloten, dat het tweede postvliegtuig, de PH-AEN (hetzelfde toestel, waarmee Smirnoff, Aler en Veenendaal de reis maakten, doch thans voorzien van de nieuwe registratie-teekens) van Schiphol zal vertrekken in den morgen van *Dinsdag 11 December* te 7.30 uur.

Bestuurders zijn de K.L.M.-vliegers Duimelaar (in dienst bij de K.L.M. sedert April 1923) en Frijs (in dienst bij de K.L.M. sedert Mei 1927), werktuigkundige is Bruijnensteijn.

Vliegvlugbestuurder Frijs heeft in 1927 met Koppen in de Postduif reeds het traject Amsterdam—Batavia en terug gevlogen.

In het vliegtuig zal zoowel op de heen- als op de terugvlucht 350 K.G. post medegenomen kunnen worden.

Kon. onderscheiding. Bij Kon. besluit is benoemd tot ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw de kolonel der infanterie van het leger in Nederlandsch-Indië A. H. Bennewitz.

Adviseur voor Inlandsche Zaken. Bandoeng, 22 Nov. (Aneta).¹⁾ Het A.I.D. de Preangerbode meldt, dat de adviseur voor de Inlandsche Zaken, de heer Gobeë, naar Mekka zal vertrekken om vervolgens door te reizen naar Nederland.

Groote brand in een theefabriek. Blijkens een Aneta-telegram is de theefabriek der onderneming Gedeh geheel in de asch gelegd.

Van Volksraadsleden. Batavia, 22 Nov. (Aneta). Het lid van den Volksraad, de heer J. E. Stokvis, zal op 22 December per s.s. Soemba naar Holland vertrekken. — 23 Nov. Het lid van den Volksraad de heer Dr. Ir. Han Tjauw Tjong (Partijloos) verzocht ontheffing van zijn functie. — 22 Nov. De Volksraad nam zonder debat of hoofdlijke stemming het besluit tot toelating van dr. Tjipto als lid van den Volksraad aan. [De Ind. Regeering is evenwel niet bereid de interneering van Dr. Tjipto op het eiland Banda op te heffen, zoodat deze zijne functie niet kan waarnemen. Wat nu?]

Communisten geïnterneerd. Batavia, 23 Nov. (Aneta). Interneeringsbesluiten werden geteekend voor negentien communisten, afkomstig van de Westkust van Sumatra.

Het concubinaat in het Leger afgeschaft. Bandoeng, 23 Nov. (Aneta). Het Legerbestuur gaf heden de circulaire uit inzake de afschaffing van het concubinaat in de kazernen, waarbij o.m. bepaald wordt, dat aan geen enkelen militair van welken landaard ook, meer vergunningen verleend worden voor het hebben van een huishoudster in het kampement als concubine. Alleen zij, die tegenwoordig reeds een huishoudster bij zich houden, worden hiervan uitgezonderd.

Univers. examens. Leiden. Taalkundig cand. ex. Indologie de hr. Oemar Said. — Doctoraal ex. Indisch recht Mr. P. G. Jansen, Mr. E. Raven, Mr. C. F. H. Welter.

Groningen. Bevorderd tot arts de hr. C. E. Lo Sin Sjoë, geb. te Paramaribo.

Amsterdam. Bevorderd tot arts de hr. Mas Dajat Hidajat, geb. te Soemadang.

Ir. Cornelisse †. Bandoeng, 21 Nov. (Aneta). Alhier is overleden de practijkingenieur bij de Staatspoor de heer Cornelisse, chef van de werkplaats van de S.S. te Poerworedjo.

De bemanning der voor Indië bestemde vliegbooten. De bemanning van de drie Dornier-Wal vliegbooten der marine, met welke begin April de vliegtocht Nederland—Nederlandsch-Indië zal worden ondernomen, is als volgt samengesteld: luitenant ter zee 1e kl. Tetenburg, commandant der escadrille; officier-vlieger 2e kl. Everts; officier-vlieger 2e kl. Vethake; officier marine-stoomvaartdienst 2e kl. Holterman; Sergeant-vliegtuigmaker Langeraar, en de

¹⁾ De Aneta-telegrammen zijn ontleend aan de „N.R.Ct.”.

v. d. B.

ARNHEM EN OMSTREKEN

KOOPT BIJ VOORKEUR BIJ ONDERSTAANDE ADRESSEN

DENKT OOK OM DE OUDE STAD

Piano's - Vleugels - Autopiano's - Harmoniums
ook gebouwd voor de Tropen - Vraagt Offerte
G. A. J. VAN KALMTHOUT
BISSCHOP HAMERSTRAAT 3 - TELEF. 1562
NIJMEGEN

FIRMA WAGNER
RUND-, KALFS- EN VARKENSSLAGERIJ
SPECIALITEIT FIJNE VLEESCHWAREN
ARNHEM
JANSSTRAAT 31 :: TELEF. 476

BOULEVARD-GARAGE
PRINSESSESTRAAT
TELEFOON 1939 - ARNHEM
LUXE VERHUUR
EERSTE KLAS WAGENS
Vert. OVERLAND-WHIPPET en WILLYS-KNIGHT Automob.
Reparatie aan alle merken
STALLING - OLIE - BENZINE - BAKKERIJ

MELKINRICHTING

„MELBO”

KAREL VAN GELDERSTR. - TEL. 1088 - ARNHEM

KUNSTNIJVERHEIDSHUIS

DIE OLDE MUNTE

BAKKERSTR. 56a, ARNHEM - TEL. 294

HET ADRES VOOR SMAAKVOLLE
GESCHENKEN

ZICHTZENDINGEN OP AANVRAAG

RIETEN MEUBELEN

H. F. SCHMIDT

BAKKERSTRAAT 24

ARNHEM :: TEL. 15

TEEKENINGEN OP AANVRAAG

VELE INDISCHE
DANKBETUIGINGEN

PENSION „EIKENHORST”
ZOMER- EN WINTERVERBLIJF

24 zit- en slaapkamers (vele met veranda en balkon),
30 bedden; badkamer en groote lommerrijke tuin.
Telefoon Arnhem 2009, **OOSTERBEEK**.
5661 M. P. S. KETTING.

F. HOLLAAR - ARNHEM

SCHOENFABRIEK:
SPECIALITEIT MAATWERK

Gaarne nemen wij maten in ons archief op voor
families, welke naar Indië vertrekken; groote
ervaring op dit gebied. 5586

SCHOENWINKEL:

„Betere” binnen- en buitenlandse merken
CHAUSSURES BALLY. K. BOOTS & SHOES

VOETVERZORGING:

Dr. SCHOLL's Foot Service

Rijnstraat 34 - Groote Oord - Varkenstraat

Voorschriften van H.H. Oogarts

worden door mij billijk en zeer accuraat

uitgevoerd, met goeden pasvorm

H. W. MIDDELBEEK, Opticien

HOMMELSCHWEG 6 - TEL. 1370 - ARNHEM

ELECTRO-RADIO

HOMMELSCHWEG 181-183 :: ARNHEM

Aanleg en Onderhoud van ELECTRISCHE

INSTALLATIES, RADIO-TOESTELLEN

en ONDERDEELEN :: Tel. 123

korporaal-vliegtuigmaker Wurtz, Symons, van
Tol en Theewis.

Drie militairen verdronken. Bandoeng, 21 Nov.
(Aneta). Het Legerbestuur kreeg telegrafisch
bericht uit Atjeh, dat bij het doorwaden van
de Mamatrivier bij Koetatjane drie mindere
militairen verdronken zijn.

Bevorderd. De Majors der Inf. van het O.-I. leger
H. Behrens, M. L. F. Bajetto en I. Troostwijk
zijn bevorderd tot Luitenant-Kolonel. — De
Luit.-Kol. der Inf. van het O.-I. leger A. Gley-
steen is bevorderd tot Kolonel en de Major
van den Generalen Staf C. F. Moorrees tot
Luit.-Kol.

Congres Sarekat Islam uitgesteld. Bandoeng, 24
Nov. (Aneta). Het A.I.D. de Preangerbode
meldt, dat het congres der Partij Sarekat Is-
lam, wegens ziekte van Tjokroaminoto en
Hadji Salim, is uitgesteld tot Maart a.s.

De hr. Ritter †. Malang, 24 Nov. (Aneta). Alhier
overleed gisteravond de heer Ritter, onder-
wijzer bij de Mulo-school, secretaris van de
plaatselijke afd. van het N.-I. Onderwijzersge-
nootschap en van de Natuurhistorische Ver-
eeniging.

J. L. G. Koch †. Malang, 20 Nov. (Aneta). Alhier
is overleden op 74-jarigen leeftijd de heer
J. L. G. Koch, oud-planter en oud-administra-
teur eener cultuurmaatschappij. De overledene
is lid geweest van den gemeenteraad van
Malang.

Mr. J. B. A. Vreede †. In den ouderdom van 67 jaar
is te Soerabaja overleden de heer mr. J. B. A.
Vreede, oud-vice-president van den Raad van
Justitie te Soerabaja.

J. P. Linck †. Te Oegstgeest is in den ouderdom
van 72 jaar overleden de heer J. P. Linck, oud-
kolonel der inf. van het O.-I. leger.

J. H. Roelants †. Te Weltevreden is in den ouder-
dom van 56 jaar overleden de heer J. H.

Roelants, arts, medisch adviseur bij den dienst
der volksgezondheid.

H. Springer †. Makassar, 19 Nov. (Aneta). De
heer H. Springer, gezagvoerder van het s.s.
Rochussen der Koninklijke Paketvaart Mij.,
is te Amboina overleden.

Benoeming Assistent-Resident. Batavia, 19 Nov.
(Aneta). Tot assistent-resident van de afde-
eling Bonthain (Gouv. Celebes en Onderh.) is
benoemd de heer Oberman.

Dr. K. A. R. Bosscha †. Blijkens een Aneta-telegr.
is in den nacht van 25 op 26 Nov. de heer
K. A. R. Bosscha op 63-jarigen leeftijd aan een
beroerte overleden.

In eene beschouwing welke de *Nwe Roll.*
Cl. van 27 dezer (Ochtendbl. A), aan dit
„schokkend bericht” wijdt, worden de buiten-
gewoon groote verdiensten van den over-
ledene op voortreffelijke wijze in het licht ge-
steld.

Professor Oppenheim naar Nederland. Aneta seint
dd. Batavia 26 Nov. dat Prof. Mr. A. S. Oppen-
heim, hoofdvertegenwoordiger van de Bat.
Petr. Mij. en lid van den Volkraad, beide
functies neerlegt en op 15 Dec. a.s. per s.s.
P. C. Hooft naar Holland vertrekt.

Kunst, Kunstnijverh. en Huisvlijt.

Feestgeschenken.

Ten vervolge op hetgeen wij hier verleden week
omtrent de St. Nicolaas-uitstalling bij „Boeatan”,
Heulstraat 19 te 's-Gravenhage mededeelden, kun-
nen wij thans nog melden, dat, te oordeelen naar
de vernieuwde *étalage* voor het winkelraam, sedert
weer versche toevoer uit Indië is ontvangen. Zoo
o.a. die allerliefste zakdoekjes met fijn *krawangan*
van For de Kock en mooie weefseltjes uit an-
dere streken van de Padangsche Bovenlanden en

Palembang; mandwerk uit de Preanger en
tig aardewerk van de Key-eilanden. Zeer bijzo-
nig ook de tasschen van Dajaksch weefwerk
Westerafdeeling van Borneo en de bamboe-
kokers uit diezelfde streek, beide in warm
kleuren.

Feestgeschenken bij uitnemendheid!

Indonesische Kunstnijverheid te Apeldoorn.

Van bevriende zijde werd ons dezer dagen
„Nieuwe Apeldoornsche Courant” van 17
toegezonden, waaruit wij het volgende aanha-
len. „Woensdagavond trad in de groote zaal
Hotel v. d. Burg, voor de Vereeniging „Oost-
West” als spreekster op: Mevr. G. v. Beresteyn
Tromp, presidente van den Raad van Beheer
„Boeatan” te 's-Gravenhage.

„De vergadering werd geleid door den heer J.
Baars. In zijn openingswoord memoreerde spr.
goedgelaagde I.T.A. In aansluiting daaraan had
afdeeling Apeldoorn, in samenwerking met het
Instit. te Amsterdam en eenige plaatselijke vere-
gingen, een Indischen leergang willen organi-
ren, doch daar er zich slechts 'n 25-tal liefheb-
voor hadden opgegeven, kon dit niet doorgaan.
„Hoewel de kas er niet best voorstaat, ho-
het bestuur toch nog iets te kunnen doen, en
had het nu dezen avond georganiseerd... die
slechts een 40-tal belangstellenden trok.

„Het was te begrijpen, dat spr. krachtig
drong op meer medewerking van de leden, om
bezoek aan voordrachten, tentoonstellingen en
voorstellingen te bevorderen.

„Daarna kon spr. met bijzonder waardeeren-
woorden Mevr. v. Beresteyn welkom heeten.
„Behalve een serie mooie lichtbeelden, was
zaal smaakvol behangen met tal van prachtige
donesische weefsels en batiks, terwijl op een
tafels ook kleinere doeken en allerlei kunstnij-
heidvoorwerpen, (snij-, vlecht-, hoorn-, schild-
koperwerk, enz.) waren uitgestald.

UITNOODIGING TOT EEN BEZOEK
AAN DE SINT NICOLAAS- EN
KERST-UITSTALLING IN DE
TOONKAMERS VAN „BOEATAN”,
HEULSTRAAT No. 19, DEN HAAG

„Oost is Oost en West is West”.

Zoo begon spreekster haar causerie — willen beide elkander niet leeren begrijpen? Sprakent, dat ondanks het rassenverschil, met goeden wil van weerszijden veel te bereiken zal zijn dat juist waardeering van elkanders ziels-uitingen in kunst, daartoe den weg kan wijzen.

Het heele veld van de kunstnijverheid op één grond te behandelen, is onmogelijk, doch zij zou kunnen: „hoeveel en velerlei er is en hoe mooi”. Vroeger beschouwde men deze uitingen van volkskunst als curiosa. Eerst in het begin dezer eeuw begon men te begrijpen, dat zij de moeite waard zijn bewonderd en bestudeerd te worden.

Ook wij, Nederlanders, hadden vroeger onze volkskunst — doch die is door onze latere, bijna uitsluitend verstandelijke ontwikkeling, leelijk achteraf gemaakt, zoo goed als afgestorven. Gelukkig gaat men nu meer en meer de betekenis van het kunst-handwerk in te zien, en tracht men, ook door kunst-onderwijs, de schade weer in te halen.

De Oosterling is meer geestelijk ontwikkeld, wat uitkomt in 'rhythme van zijn muziek en dans; ook in zijn versieringskunst. Wij Westerlingen zijn er te gejaagd en kunnen op rhythmegebied ook nog veel van den „inlander” leeren.

De oudste uiting van volkskunst is misschien vlechtwerk in allerlei grondstoffen uit de rijke tropische plantenwereld, welke echter zorgvuldige voorbereiding vereischen, aler het eigenlijke vlechten kan beginnen. Veel geduld en veel oefening is nodig voor dit kunsthandwerk.

Bij ons gebeurt veel machinaal — doch dit vlechten kan niet door de machine worden vervaardigd, heeft dus geen namaak-concurrentie te vrezen. Daarom zou bevordering van deze alom over den Archipel verspreide volkskunst zoo bijzonder wenselijk kunnen zijn voor de inheemsche bevolking.

Haar aangeboren smaak wordt gesteund door natuur en daaraan ontleend.

Zoowel mondeling als door de lantaarnplaatjes het aanwezig materiaal werd alles verduidelijkt.

Van de vlechtkunst komen we op de weefkunst. Door de afwisseling van glad en dof materiaal ontstaan dessins in het weefwerk, dat doet denken aan de kunst van de Indische weefkunst.

Bij allerlei technieken wordt vooral het uitbreidingsprocédé toegepast, door b.v. afbinden op vaten, waar de kleurstof niet mag komen (ikat) door bedekken met was (batik). Die kunst beleeft de Indonesiër veelal thuis, in gezelschap van vrouw en kinderen. Van ouder tot ouder wordt die kunst overgeplant en iedere streek heeft zoo haar eigen typische vormen en kleuren zien ontstaan. Het opvallend wordt dat niet, want elk type wordt tot het oneindige gevarieerd.

De serie plaatjes bestond uit 2 afdelingen, eerst de meer speciaal vrouwelijke kunst, die echter ook voor mannen wordt beoefend, behalve b.v. het veeven en batikken, daarna de mannelijke, zooals de kopergieten, smeedkunst, leder- en hoornwerk. Zoo kregen we een overzicht van het geheele uitgebreide arbeidsveld der volkskunst.

Op zeer interessante wijze heeft spreekster haar doel bereikt: ons te laten zien hoe veel er is en hoe mooi!

„Degenen, die wel hadden kunnen komen, doch niet gegaan zijn, hebben werkelijk iets moois gemist.”

„Wat „O. en W.” alhier doet en geeft, verdient werkelijk meer belangstelling.”

Tournée Javaansch Gezelschap „Ardjoeno”.

Onderstaand bericht ontleenen wij aan het jongste nummer van „De Indische Verlofganger”: Zondag 16 December a.s. geeft het Javaansche gezelschap „Ardjoeno” onder leiding van Raden Hardjodiringgo en Raden I. Sudjana Sasra madja, dat onlangs te Amsterdam optrad, een voordracht in Pulchri-Studio te Den Haag. Dien avond zullen voordrachten gehouden worden van Javaansche legenden, terwijl fragmentarische dankbetuigingen aan de legenden ontleend, zullen worden uitgesproken. Voorts zullen Javaansche volksdansen worden uitgevoerd, alsook twee gevechtsdansen (Javaansche twee meesters in de Pentjak-kunst (Javaansche zelfverdediging), waarbij ook wapens ge-

bruikt worden. Al deze dansen zullen worden uitgevoerd met gamelan-orkest-begeleiding. Besprekingen worden gevoerd over het optreden van genoemd gezelschap in Kasteel Oud-Wassenaar. Daarna zal het gezelschap in verschillende andere plaatsen hier te lande optreden, alsook in het buitenland.

FAMILIE PENSION

NASSAUPLEIN 29 - DEN HAAG - TELEF. 13765

Schitterende groote Salons en Slaapkamers met Bad, benevens Eet- en Conversatiezaal, Centrale Verwarming, vaste Waschtafels, koud en warm stroomend water, prima Keuken

bruikt worden. Al deze dansen zullen worden uitgevoerd met gamelan-orkest-begeleiding. Besprekingen worden gevoerd over het optreden van genoemd gezelschap in Kasteel Oud-Wassenaar. Daarna zal het gezelschap in verschillende andere plaatsen hier te lande optreden, alsook in het buitenland.

Boeddhabeeld gevonden in Palembang.

De Indische bladen vermeldten onlangs: Over de onlangs op den Boekit-besar gevonden brokstukken van beelden en eenige steenen, waarvan kennis gegeven werd aan den Oudheidkundigen Dienst te Batavia en waarvoor de heer Perquin naar Palembang kwam, heeft de correspondent te Palembang van het Alg. Ind. Dagblad nog de volgende bijzonderheden vernomen:

Wat voor een versteende draak aangezien was, bleek geen draak te zijn; dit was louter een fantasie van de inlanders, die dit afleidden van de schubben, op het brokstuk uitgehouwen. Een baksteen, waarin zich een gat bevonden had, dat opgevuld bleek te zijn met klei, werd van die klei ontdaan. Nu kwam er een gouden plaatje te voorschijn, waarop letterteekens staan, die door een schriftkundige onderzocht zullen worden.

Alles, wat gevonden is, werd overgebracht naar het residentserf, waar het gevondene vergeleken werd met andere steenen en men kon na die vergelijking uitmaken, dat men te doen had met een oud Boeddha-beeld.

Persoverzicht uit de Ind. Bladen.

I UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Genève en het Oosten.

De correspondent van „De Locomotief” te Genève constateert in *De Loc.* (20/10, blz. 51) dat de belangstelling voor Aziatische volken te Genève eerder overdreven is, dan iets anders. Dat komt z.i. omdat intellectueele kringen daar overheerschend zijn. Zoodra er van „het Oosten” sprake is komt er over vele West-Europeesche ontwikkelde een soort droomerige stemming, een vage vereering, en dat komt omdat men in een zich-zelf voorgespiegeld Azië alles eert wat men in Europa mist. De positie van Oostersche volken in den Volkenbond is daaraan in zooverre evenredig, als die bepaald wordt door het aanzien, dat de vertegenwoordigers daarvan te Genève genieten. De juridische positie is natuurlijk in het Pact vastgelegd. Dat kent geen onderscheid; in de wet van den Volkenbond is ieder klein zelfstandig Aziatisch volk precies gelijkgesteld aan ieder volk van het Westen. Daarnaast nemen de Britsche Dominions een eigen plaats in, die eveneens vrijwel neerkomt op volle gelijkgerechtigdheid, terwijl een heel aparte positie wordt ingenomen door Britsch-Indië, dat wel vertegenwoordigd is, doch verband moet blijven erkennen met de Britsche delegatie. Andere koloniën hebben natuurlijk geen eigen vertegenwoordiging; in sommige delegaties worden geleidelijk personen uit de koloniën opgenomen, die dan echter uiteraard deel blijven vormen van de vertegenwoordiging van hun moederland. In Britsch-Indië wordt onder de Indiërs *propaganda* gemaakt voor den Volkenbond. De schrijver is van oordeel dat het daar heen moet. Want de eigenlijke Volkenbondsgedachte kan natuurlijk onder de Oostersche volken, zelfs onder de ontwikkelde, nog minder doorgedrongen zijn dan in het Westen het geval is. En... ook daar is het niet zoo schitterend. Zoodat er inderdaad voor vooruitstrevende regeeringen in Azië goed werk te doen is, door vereenigingen te steunen die zich tot taak stellen de menschen in te lichten over de betekenis van den Volkenbond. Als men uitlegt: dat dit beteekent gelijke rechten en gelijke plichten voor alle volken, en samenwerking en vrede tusschen die volken, moet die nuttige propaganda ingang kunnen vinden.

Het *Soer. Hbl.* schrijft over „De Zwitsersche federale Staat” (13/10, 2de bl.), „Britsch-Indië” (15/10, Brief uit Rangoon), „Italië en Frankrijk in Noord-Afrika” (18 en 19/10, uit Tunis), het *Bat. Nwsbl.* over „De politieke toestand in China” (18/10, 3de bl.), *De Loc.* over „Jeruzalem” (18/10, blz. 12, *Van Andel*).

De koers der ontwikkeling van Indië.

De wetsontwerpen tot herziening van de Indische Staatsregeling, waaronder het ontwerp tot wijziging van de zetelverdeling in den Volksraad, zijn door de Tweede Kamer met groote meerderheid van stemmen aangenomen. De invoering zal zich nog eenige jaren laten wachten; dat zij komen zal, is nu wel zeer waarschijnlijk. *De Loc.* (19/10, blz. 19) hoopt dat de optimisten gelijk zullen krijgen, en dat nu een periode van „rust en ontwikkeling” aanbreekt, zooals Indië nog nimmer kende. Dat daartoe deze herziening noodig was, wordt zelfs door een aanzienlijk deel van hen, die haar aanvaardden, niet geloofd; dat zij er echter een beletsel voor zou vormen, zooals enkele tegenstanders meenen, behoeft evenmin te worden aangenomen. Mits een krachtig bewind daarvoor zorgt. En de kracht van een bewind wordt door wetten niet bepaald.

Volgens het *Soer. Hbl.* (17/10, 3de bl. „Verlies nemen”, Z.) zullen wij hebben te aanvaarden dat de koers der ontwikkeling van Indië, zooals deze zich in de laatste jaren afteekent, ongewijzigd blijft. Er is een diepgaand verschil tusschen de Hollandsche gemeenschap in Indië en die in het Moederland. In Indië kon men realiseren, in Holland zal men meer leergeld moeten betalen vóór men wordt gedwongen tot erkenning der dwaling. Dat die tijd zal komen, vrij vlug zal komen, staat voor Z. onomstootelijk vast. De toekomst zal geen ander dan een logisch en eerlijk antwoord brengen op de talrijke vragen van het heden. Wij weten dat er geene Hollandsche Regeering is, noch een Landvoogd, die, ziende dat ten ontijde of in te groote maat gegeven politieke rechten worden uitgebuit in eene voor ons Gezag gevaarlijken zin, niet onmiddellijk „halt” zou roepen. In Indië zijn orde en regelmaat noodig, opdat dit land zijn taak kan vervullen in het proces der wereldproductie.

Op een punt, dat door sommige voorstanders evenals door de tegenstanders van de denkbeelden van oud-minister Colijn wordt verwaarloosd, wijst thans het „Alg. Ind. Dgbl.” (*De Loc.* 16/10, blz. 25). Het is dit: Colijn wil niet de ontwikkeling van Indië beletten, hij wil haar juist bevorderen, en zijn boek is gericht om een juistere weg aan te wijzen dan dien, welken men thans volgt.

Wij vestigen de aandacht op: *De Loc.* (15/10, blz. 3 „Trouw over Colijn”; blz. 5 „Nederl. politiek”; blz. 8 „P.N.I.-vergadering” onder *ir. Soekarno* te Semarang; blz. 35 „Een Colijn-debat”, *mr. J. Keers*; blz. 42 „Persoverzicht”, *de Java-Bode* (22/10 „Onderhoud *dr. Soetomo*”; 23/10 „Meerderheidstoast”) en het *Soer. Hbl.* (15/10, 3de bl. „Bestuursvraagstuk”, Z.).

De aanslagen op assistenten.

In *Deli* bestaat een algemeene opinie, dat inderdaad de vermeerdering der aanslagen op assistenten mede een gevolg is van opstokerij in de pondoks en op de ondernemingen. *De Deli Crt.* (22 en 25/10) signaleert groote toename van aanslagen juist in *Padang* en *Bedagei* en in *Simeloengan*; in die streken is ook de meeste politieke actie onder de ondernemingsarbeiders opgemerkt. Bij herhaling heeft de politieke recherche daar belangrijke aanhoudingen gedaan en de terugzendingen naar Java hebben op vrij groote schaal plaats gehad. *De D. C.* is van meening, dat de lichte bestraffing van arbeiders, die aanslagen op assistenten of mandoers en tandils pleegden, een belangrijke rol speelt. Verschillende gevallen mogen reden zijn dat Justitie in deze aangelegenheid eens een onderzoek instelt. Dit betreft namelijk niet alleen de veiligheid van het toezien personeel in de cultures — overigens op zich zelf voldoende — maar ook de algemeene veiligheid en het respect voor orde en Gezag in deze landen. Het is opvallend dat, ook verhoudingsgewijs, het groote aantal aanslagen in de rubber en andere cultures buiten de tabak voorvalt, hetgeen waarschijnlijk een gevolg is van het feit, dat de tabaksondernemingen werken met een gevestigden staf van arbeiders, die geregelde aanvulling uit zichzelf verkrijgt, terwijl de andere juist veel nieuwe arbeiders van Java krijgen, die daar veel eerder dan de oude koelies met verkeerde denkbeelden geïnfecteerd zijn. In 1928 zijn thans reeds aangegeven 36 aanslagen op Europeanen en 43 op mandoers en tandils. Als oorzaken van de aanslagen in 1927 konden worden vastgesteld: 10 wegens ruwe bejegening, belediging, onactief optreden en derg.; 16 als gevolg van hardhandig optreden, als slaan, duwen, schoppen; 53 wegens bemerk-

gen op het werk, al of niet ten rechte; 3 om vrouwenkwesties; 9 om loonkwesties; 6 wegens onbekende oorzaken of door het niet toestaan van een gedaan verzoek. In 1927 kwamen nog 50 Europeanen en 400 mandos en tandils voor den rechter ter zake van mishandeling. Dat moge nu voor het grootste deel een lichte klap zijn geweest, de D. C. aarzelt niet dat een aanwijzing te noemen, dat er nog veel hardhandig wordt opgetreden. Men zal er zich in de cultures wel degelijk rekenschap van dienen te geven, dat dit een der factoren is, die ernstig onder de oogen gezien moeten worden. En ook zal men zich dienen af te vragen of deze veelvuldige klappen hun oorzaak vinden in bestaande onderdelen van het bedrijf, werktaken, te strenge tucht of anderszins. Men zal nu eenmaal in een bedrijf als de grootlandbouw, met Oostersche arbeiders, niet den maatstaf van Europeeschen arbeid en Westersche plichtsvervulling kunnen aanleggen. Wat betreft het *dactyloscopisch bureau* ter herkenning van ongunstige elementen, vraagt de D. C. of het niet beter op Java dan in Deli gevestigd ware, in samenwerking met de daar bestaande bureaux der suikerfabrikanten en andere werkgevers. Op Java zou men kunnen selecteren voordat de uitzending heeft plaats gehad en de kosten daarvoor gemaakt zijn. Maar overigens ware ook zonder dat, eene samenwerking met de op Java bestaande organisaties te verkrijgen, die nuttig zou moeten werken. De toestand moet inderdaad zoodanig worden, dat het sluiten van een werkovereenkomst een gunst is, alleen toegestaan aan arbeiders die dat ten volle waard zijn; de anderen moeten onherroepelijk uitgeschakeld worden.

Aandacht verdienen: de *Java-Bode* (19/10 „De Poenale Sanctie”), de *Deli Crt.* (23/10 „De Ind. handelsbalans over 1927”; 22/10 „Het gebeurde op Kloempang”; 24/10 „De arbeidstoestanden aan den Overwal”, *mr. Vreede*; 25/10 „Liberiarubber”), het *Soer. Hbl.* (8/10, 3de bl. „Deli-Matjam”, Z.) en *De Sum. Post* (25 en 26/10 „Het rapport-Vreede”).

Op zoek naar suikerriet.

Onder auspiciën van de American Sugar Cane League is thans meer dan de helft van de bebouwde oppervlakte in Louisiana (Amerika) met P.O.J.-suikerriet beplant (*De Loc.* 16/10, blz. 24). Het P.O.J.-riet heeft de suikerrietindustrie in Louisiana van den ondergang gered. De Java-suikerproducenten zijn dus niet in staat geweest om de gunstige resultaten van het met veel moeite en zorg nieuw gekweekte riet voor zich alleen te bewaren. De voorsprong der Ned.-Indische suikercultuur, nl. de lage kostprijs als gevolg van de groote oogstresultaten, is gedeeltelijk te niet gedaan.

De Loc. (18/10) ontleende aan het „Soer. Hbl.” den inhoud van eene lezing van prof. dr. J. Jeswiet te Soerabaja over de jongste expeditie naar Nieuw-Guinea. De Amerikanen meenden het hun plicht ook zelf te zoeken naar nieuwe soorten suikerriet, waarom de expeditie naar N.-Guinea op touw werd gezet. In den omtrek van Port Moresby werden 200 vormen van suikerriet aangetroffen; ook het vroegere Duitsche gedeelte van het eiland vertoont talrijke vormen. Nieuw-Guinea moet beschouwd worden als de bakermat van het suikerriet; naar het Westen neemt het aantal vormen gestadig af, tot er in Britsch-Indië nog slechts enkele worden gevonden. Westelijker komt geen suikerriet meer voor. Naar het Oosten ziet men hetzelfde: op Nieuw-Caledonië komen nog meer dan 60 vormen voor, op Hawaii nog slechts 8, en Oostelijker is geen suikerriet meer in het wild groeiende te vinden. Onder de suiker leverende rietvormen vindt men op Nieuw-Guinea het echte nobele suikerriet, dat men voorts gevonden heeft op de Japansche eilanden, in Zuid-China en in het Noordelijk deel van Br.-Indië. Het Congres der Ver. Staten had 40.000 \$ beschikbaar gesteld voor de expeditie; de directie der Celotexfabrieken aldaar stelde een *watervliegtuig* ter beschikking met een motor van 425 P.K. De inboorlingen spreken, wat de jongeren betreft, Engelsch. Spreker trof riet aan tot 23 Meter lang. Zeer gezonde tabak werd aangetroffen. In totaal verzamelde de expeditie 171 vormen, waaronder minstens 3 botanische soorten zijn. Worden ze te Sydney gezond bevonden, zoo volgt overzending naar Hawaii en Florida, en ook naar Java, wat spr. bedong in ruil voor zijne medewerking. Dr. Geerts dankte voor de lezing en speciaal voor de bedongen tengeredekoming der resultaten aan het proefstation te Pasoeroean, waardoor de suikerindustrie op Java met groote gerustheid de toekomst tegemoet kan zien.

Het *Soer. Hbl.* beantwoordt de vraag, hoe het in de toekomst in de cultures zal moeten gaan tusschen Proefstations en particuliere adviseurs (16/10, 3de bl. „Wetenschap en Practijk”, Z.) en geeft een „Algemeen commercieel overzicht” (16/10, 2de bl. X.), *De Sum. Post* (23/10) bespreekt het bericht dat ir. Voinorovsky „Rubber uit Onkruid” zou hebben verkregen.

Triangulatie-werkzaamheden.

De uitkomsten van de nauwkeurigheidswaterpas van den Bantamkring zijn wederom zeer gunstig geweest (*Bat. Nwbl.* 19 en 24/10). De sluitfout van dezen 336 K.M. langen kring bedroeg 9 m.M. De berekening van de voorloopige uitkomsten van de nieuwe basismeting bij Padang toonde aan, dat de middelbare fout in deze basis, ter lengte van rond 4 K.M., nog geen 0.5 m.M. bedroeg, terwijl door de nameting van een deel van de oude basis (in 1883 gemeten met een stalen meetveer), bevestigd werd, dat deze basis inderdaad rond 1 : 20.000 van hare lengte te kort was. Door de nieuwe basismeting is het mogelijk geworden een sluitend geheel te maken van de drie hoekstellingen van Java, Sumatra en de Kleine Soenda eilanden. Contrôle-hoekmetingen in het primaire net van S.W.K., wezen op belangrijke veranderingen in de hoeken, waarschijnlijk als gevolg van de aardbeving van 1926. Een gedeelte van dit net zal daarom moeten worden hermeten. Merkwaardig is, dat waarschijnlijk ook het eiland Siboentar, dat op grooten afstand is gelegen van de gebieden, die het sterkst door de aardbeving werden geteisterd, is verschoven. De oorzaak van de op de eilanden geconstateerde verplaatsingen moet gezocht worden in verschuivingen ten gevolge van de vele submarine aardbevingen, die in dit gebied voorkomen. Misschien houdt hiermede ook verband een niet verklaarde verschuiving van het triangulatiepunt, vuurtoren *Paulau Pisang*. Bij een nieuwe plaatsbepaling bleek dit punt sinds 1890 ongeveer 30 M. te zijn verschoven, terwijl van een verplaatsing van den vuurtoren zelf niets bekend is.

De *Deli Crt.* (25/10) bericht de invoering van „Landrente in Celebes en Borneo”. Deze belastingvorm is niets anders dan een vervanging van de 10 procent belasting op de cultuur-inkomsten. Het *Soer. Hbl.* (17/10, 4de bl.) weet omtrent „De bevoeling van Zuid-Banjoewangi” mede te deelen, dat voorloopig 15.000 van 65.000 bouws woeste gronden opengelegd zullen worden; voor het begin heeft de Regeering f 250.000 toegestaan.

De Molukken.

Dr. R. Broersma te Amboina geeft in *De Loc.* (15/10) enkele opmerkingen naar aanleiding van V. J. v. d. Wall's „Nederlandsche Oudheden in de Molukken”. De heer v. d. Wall heeft aanspraak op onze dankbaarheid, omdat hij in zijn inleiding de Oost-Indische Compagnie in bescherming neemt tegen het „onvriendelijk oordeel” over de oude Hollanders met ruwe knuisten, waaromheen geen fluweelen handschoenen-pasten. Het specerij-monopolie, de hongri-tochten, verwoestingen als straf voor opstand, — men weet het. Maar de schrijver vermaant opdat men toch zal aanmerken de omgeving en de omstandigheden, waaronder het gezag moest worden gevestigd.

Voorts verwijzen wij naar *De Loc.* (15/10, blz. 5 „Bezweringsfeesten op Bengkalis”; 18/10 „De Kalangs van Midden Java”), de *Deli Crt.* (25/10, 2de bl. „Oude monumenten op Borneo”) en het *Soer. Hbl.* (13/10 „In het gewest Timor”, *Villanus*).

II. UIT DE INHEEMSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS.

Colijn's boek.

Nog steeds zijn de Inheemsche bladen niet over de door den heer Colijn in zijn boek over Indië neergelegde opvattingen en conclusies uitgepraat.

Het pan-Islamietische en Indonesisch-nationalistische blad *Fadjar Asia* oefent critiek uit door te verklaren dat de heer Colijn blijkbaar die brochure heeft geschreven in de hoop eenmaal Gouverneur-Generaal te worden, voorts met de bedoeling de positie van het imperialisme en het kapitalisme in Indië steviger te maken en het overheerschen gemakkelijker, door onder de Inlanders verdeeldheid te zaaien.

Het is verkeerd gezien volgens den heer Colijn, zoo zegt de schrijver, om zooveel aandacht te schenken aan de kwestie van de z.g. Inlandsche meerderheid in den Volksraad, want de nationalist, die een onafhankelijk bestaan hebben en hun werkkraften niet verkocht hebben, verwijderen zich meer en meer van den Volksraad.

De Volksraad, ook indien alle leden Inheemschen zijn, zal van geen waarde blijven voor de bereiking van het doel der nationalist: de nationale vrijheid, zoolang die Volksraad nog in den greep van een koloniaal systeem is.

De heer Colijn zegt dat een algemeen Indonesisch nationalisme een idee fixe is, doch daar staat tegenover het feit dat de 45 miljoen zielen van het Indonesische volk, uitgezonderd degenen die alle begrip van nationaliteit hebben verloren, zich allen staatkundig als in knechtschap levend beschouwen. Door die gemeenschappelijke „state of mind” wordt het nationalisme gevormd, dat nog sterker wordt bij degenen die reeds door den Islam zijn verbonden.

Het is slechts een kwestie van tijd en van het schikte oogenblik dat er een Nationaal Indonesisch volk zal zijn, dat vrij is en zichzelf bestuurt. werkt men er voor.

Volgens den heer Colijn is er geen sprake een werkelijke volksbeweging, maar in de 1915/1917 was er bijna geen plaats van betoog waar de bevolking niet meedeed aan de S.I.-ging en in de jaren 1917 t/m. 1921 groeide boeren- en arbeidersbeweging met den dag aan groeide niet nog meer uit door de tegenwerking.

De ziel der volksbeweging is er, de kiem der grondslag in het begin der organisatie zijn er; wacht slechts den geschikten tijd af voor een gemeene volksbeweging volgens een volmaakte organisatie.

In de liberale *Bintang Timoer* van 19 Oct. maakt de redacteur in Europa, Dr. Abdul Reza eenige opmerkingen naar aanleiding van het boek van de heer Colijn schreef in zijn boek over een gram van de Perhimpunan Indonesia (de Indische studentenvereniging hier in Holland), dat door P. N. I. in Indië zou zijn overgenomen. Zulk program is schrijver in het geheel niet bekend, wijl hij ontkent dat de P. I. non-coöperatie schrijft; immers laat zij dit aan de leden over. constateert schrijver dat de Minister non-coöperatief handelt ten opzichte van de in Nederland gestudeerde Indonesiërs, in strijd met de wettelijke bepalingen, die ook hen voor benoemingen aanmerking doet komen.

Naar aanleiding van des heeren Colijn verwezen op geweer en bajonet, merkt de dokter op het nationalisme, eens in heel de bevolking plant, niet door de wapens kan worden uitgeroeit. De revoluties hebben geleerd dat hun macht maar niet blijvend is: dit is alleen een best gestedund door de liefde van het volk.

De *Soeloeh Rajat Indonesia* (orgaan der Indische Studieclub te Soerabaja), zegt over het boek den „ex-minister”, „oliman” Colijn, dat diens vating, dat het optreden naar buiten van de massa weinig veranderd is, onjuist is. Evenwel juist de meening dat Indonesië zich in een keerde richting gaat ontwikkelen en dat het derwijs een neiging tot destructieven arbeid der Inheemsche bevolking heeft teweeggebracht. der zet de schrijver uiteen hoe het contact is schen het volk en zijn leiders en beveelt een opleiding aan van Inlandsche ambtenaren, om contact te verbeteren.

De intellectueelen en de regentschapsraden.

De redactie van *Bintang Timoer* zegt, dat *Nieuws van den Dag* de plank mislaat door spotten met het feit dat bij de verkiezing voor regentschapsraad van Oost-Java geen intellectuelen als Dr. Soetomo c.s. werden verkozen door eigen landgenooten.

Zij maakt er attent op dat volgens een P.P.P. manifest geen der bij die federatie aangesloten intellectueelen aan die verkiezing mocht deelnemen en niet als lid gekozen kon worden.

Internationaal socialisme en nationalisme.

In een artikel in de *Persatoean Indonesia* (orgaan der P. N. I.) breekt de student in Nederland hammad Hatta den staf over de internationale lictiek der socialist ten opzichte van overheerschte landen, naar aanleiding van de resolutie van de jongste congres der 2de Internationale te Brussel. Hij constateert dat ten aanzien van de vrijmaking van de z.g. colonies d'exploitation socialist en kapitalisten één lijn trekken. Het verschil tusschen socialist en kapitalist is dan alleen, dat deze voor zijn bedoelingen uitkomt en gene zich achter het masker der ethiek verschuilt. Schrijvers conclusie is: de vrijheid kan alléén verkregen worden door eigen kracht en organisatievermogen en spoort zijn landgenooten aan op dien gelukkig ingeslagen weg krachtig voort te gaan, al mag de sociaal-democraten voor hun hulp dankbaar zijn.

Diversen.

Een B.B.-medewerker geeft een artikel in *Bintang Timoer* over de kolonisatie in schied bevolkte gebieden, van Java uit, dat overbevolkt is. Hij noemt als redenen van de verschillende mislukkingen ten deze: den te duren opzet, ten tweede het feit dat men geen echte landbouwers uitte en ten derde het gemis aan het adatverband der koloniseerenden. Schrijver is van oordeel, men bij vermindering van deze drie fouten wel ces zal hebben.

Het Mal.-Chineesche blad *Soera Publiek* te Soerabaja bericht de officieele opening van Nationale Bank Indonesia in het gebouw van Indonesische Studieclub te Soerabaja, met een pitaal van f 500.000. Het bestuur bestaat geheel Indonesiërs.

In de nationalistische *Oetoesan Sumatra* te Medan worden, buiten verantwoordelijkheid der dactie, in een aantal artikelen de feilen en tekortkomingen van de Rijnsche zending belicht. De

lingen worden beschuldigd van hoogmoed en het nederend behandelen van hoofden en onderwijzers. Zij trekken de Bataks niet omhoog; onderwijzer naivjer onder de onderwijzers wordt in de gewerkt, terwijl degenen die het ongenoegen een zending hebben opgewekt, op allerlei wijzen worden geplaagd. Het gevolg is een overloopen de missie, waar de behandeling heel anders is.

in verband met de ongerustheid die sommige Europeanen thans, na het verdwijnen van het comissie in Indië koesteren over de beweging der Nationalisten, met name de P. P. K. I., wijst de *Pertja Setatan* te Palembang op de rede van Blankenstein indertijd te Palembang gehouden, waarin spreker o.m. verklaarde: „men behoeft niet vrezen dat het nationalisme de Nederlanders in Indië zal verdrijven.” Want de bedoeling der Nationalisten is niet de wreemdelingen weg te jagen, doch slechts vrijheid voor hun vaderland te krijgen.

Het blad *Bendahara Borneo* te Samarinda vindt het onbillijk in de heeren dienstregeling dat Europeanen en Vreemde Oosterlingen van heeren dienst vrijgesteld, waarvoor volgens schrijver geen aanleiding bestaat en hij acht het noodzakelijk dat er wijziging in komt. Of deze categorie van personen moet een equivalente belasting betalen of de heeren dienst moet worden afgeschaft en vervangen door een algemeene verkeersbelasting.

In de *Darmo Kondo* te Solo is verschenen een brief van eenige leden der Perhimpunan Indonesia in Nederland, waarin dank wordt betuigd voor den moreelen en materieelen steun van Indië en het Indonesische volk door hen ondervonden, toen zij in groote moeilijkheden verkeerden. tegenprestatie zweren zij niet te zullen terugkijken voor welke moeilijkheden ook, die zij momenteel ondervinden ter bereiking van het doel: de vrijheid van Indonesië.

Oost- en West-Ind. Literat.-Overzicht.

De Volkstelling in 1930.

De bij Gouvernementsbesluit van 27 October 1927 No. 56 ingestelde „Commissie voor de Volkstelling 1930” heeft hare eerste Nota, nopens de grondslagen der in 1930 h.t.l. te houden volkstellingen, aangeboden. Waar in dit stuk sprake is van een tusschen tusschen Zending en Missie te verleenen hulp, zal het goed zijn — schrijft S. A. v. H. in de „Opwekker” van Oct. j.l. — even bij deze Nota te staan en daarvan enkele hoofdzaken te bespreken.

De noodzakelijkheid van een volkstelling wordt den loop der jaren steeds meer gevoeld. Algemeen is het zeer bezwaarlijk om van een land een juist inzicht te krijgen zonder eenige kennis van het aantal bewoners, en de verhouding van dit aantal bewoners tot de totale oppervlakte van het land. Het bevolkingsvraagstuk is ook voor de landen een vraagstuk van urgent belang. Maar hier is een uitgebreid cijfermateriaal zeker noodzakelijk. Nog vele andere argumenten worden voren gebracht om het belang eener telling in het licht te stellen.

Dan is een eerste vraag een hoedanige telling zal worden gehouden, waarbij onderscheid gemaakt wordt tusschen een moment-telling en een periode-telling.

In 1920 werd een periode-telling gehouden. Maar moment-telling blijkt, ook uit wetenschappelijke oogpunt van veel meer waarde te zijn. Kon de Commissie tot een dergelijke moment-telling, die aansluit bij een periode-telling, besluiten dan moet zij eerst nagaan of voor een dergelijke telling voldoende hulp, m.a.w. een voldoende aantal tellers te vinden zal zijn. En dit hangt ervan af of er reeds een voldoende aantal alfabeten zijn. Het is een uitvoerig onderzoek meent nu de Commissie te kunnen adviseeren in 1930 een moment-telling te houden, welke aansluit bij een periode-telling, op Java en Madoera en op een deel der Buitengewesten. Op een ander deel der Buitengewesten zal alleen een periode-telling gehouden worden en tenslotte is er een gebied, waar niet geteld kan worden, maar waarvan taxatie-cijfers zijn te geven.

Zal nu een moment-telling worden gehouden, zijn daarvoor tellers noodig, op Java en Madoera alleen al 124.000 man, op de Buitengewesten 21.600 man, behalve dan nog de periode-tellers, langer werk hebben.

Men stelt zich voor deze tellers te recruteeren uit de desa-hoofden, andere desa-bestuurders, desa-leraren en uit de inlandsche onderwijzers. Maar deze zal zeker ook een beroep moeten worden gedaan op inlandsche particulieren die alfabetisch zijn.

Voor deze recrutering nu acht de Commissie de

hulp van Zending en Missie van buitengewoon belang.

De Zendingconsul heeft, toen met hem te dezer zake overleg werd gepleegd, geantwoord dat hij gaarne, wanneer Regeering en Volksraad zich met de principieele punten der telling accoord verklaren, eenige concrete vragen zal ontvangen, die hij dan zal doorzenden aan alle zendinggenootschappen. Voor een volle medewerking meent hij zeker te kunnen instaan.

Zal de telling werkelijk slagen, dan is het, naar de meening van de Commissie noodzakelijk dat een uitgebreide propaganda moet worden gevoerd. Behalve de hulp van het Binnenlandsch Bestuur zal hier ook veel bereikt kunnen worden door het opnemen van eenvoudige artikelen in de uitgaven van de Volkslectuur, in Europeesche en Inlandsche Pers, enz. Hierdoor zal de komende telling overal in Indië kunnen worden geïntroduceerd.

Uitvoerig wordt in de nota ook gesproken over de kosten van de telling. Zoo zullen de moment-tellers hun werk op den bepaalden tel-avond niet gratis behoeven te doen, maar ontvangen zij daarvoor een ruime vergoeding, terwijl ook eventuele reiskosten worden betaald. De commissie schat de kosten, verbonden aan de belooning der tellers, over geheel Indië genomen, op f 900.000 en de kosten van de geheele telling, alle voorbereidende werkzaamheden inbegrepen, op totaal f 1.850.000!

Ten slotte nog een enkel woord over de vragenlijst. Zal op de vragenlijst ook worden gevraagd naar den godsdienst?

Voor de Europeanen beveelt de Commissie het stellen van deze vraag aan, omdat zij meent dat juiste gegevens op dit gebied ongetwijfeld van buitengewone waarde zullen zijn. Gevraagd zal dan moeten worden tot welk kerkgenootschap iemand behoort.

Voor Inlanders is naar hare meening het stellen van deze vraag in zeer vele gevallen overbodig, omdat meestal geantwoord zal worden „Orang Islam”.

Maar wel is het belangrijk om deze vraag te stellen in gebieden waar door de Zending of Missie gearbeid wordt, hetzij dit zendinggebied in Mohammedaansche dan wel in Heidensche landen ligt. De Commissie geeft in overweging om in deze gebieden de godsdienstvraag wel te laten voorkomen op de vragenlijst.

Worden de voorstellen, die in deze nota worden gedaan, door Volksraad en Regeering goedgekeurd, dan zullen dus t.z.t. nader vragen gericht worden tot de zendingen op de Buitengewesten om bij de telling in 1930 medewerking te verleenen. Waarschijnlijk zal voor Java deze medewerking niet noodig zijn.

Verkoop van Indische bibliotheken.

Blijkens een door de firma E. J. Brill te Leiden uitgegeven Catalogus zal die firma van 10—14 Dec. a.s. eene boekverkoop houden, waarop o.z. speciale aandacht wordt gevestigd. Bij die gelegenheid komen n.l. ook onder den hamer de bibliotheken van de h.h. M. C. Roos van Raadhoven, oud-resident van Benkoelen, J. J. Leys (vooral van belang voor den landbouw in West-Indië) en van Prof. Dr. G. A. J. Hazou (diens bibliotheek gedeeltelijk).

De Indische Culturen.

Uit den inhoud van No. 20 (16 Oct.). De betekenis van het begrip kalktoestand voor de cultuur op zand- en veengronden (met afb.). — Fermentatie en bereiding van cacao, door M. Portères. — De verboden cultuur, door S. Kalf. [Historische causerie over het genotmiddel opium in Ned.-Indië]. — Resultaten van een 3-tal besuitings- en bestuivingsproeven door het Proefstation genomen in 1928, door J. C. van der Meer Mohr. — De koffiebereiding in Suriname, door Dr. D. S. Fernandes (Landbouwproefstation Suriname). — Onkruidbestrijding in Nederland in den nieuweren tijd. — Internationale Landbouwcommissie. Int. Organisatie van Landbouwverenigingen, door Dr. H. Molhuysen. — De geselecteerde rubberuitbreidingen ter Oostkust van Sumatra. — Een negen-urige arbeidsdag in de culturen.

Algemeen Landbouweekblad voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 16 (13 Oct.). Kosten en kostprijs bij meerjarige cultures, door S. J. Schoorl. — A. V. R. O. S. De jaarvergadering. — Uit den Volksraad. Javaansche koelies in Suriname. — Klein landbouw. Grondgebruik van niet-inlanders middels inlandsche tusschenpersonen, door P. M. Letterie (ontleend aan het Kol. Tijdschr.). — Propaganda voor Britsch-Indische thee. — Verwerking van cocosvezels. — Het rubbervraagstuk. — Een bedreiging van den oliepalm?

De Indische Mercur.

No. 47. „Philippijnsch Mahonie” op de Amerikaanse markt en de verwarring met den naam mahonie in het algemeen, door Dr. H. H. Jansonius. — De suikerindustrie der Philippijnen. — Overzicht van den economischen toestand der Oostkust van Sumatra gedurende het eerste halfjaar van 1928. — Overzicht van de productenmarkt op Java

en Madoera gedurende het tweede kwartaal van 1928. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financiële berichten en verslagen, zommede de overige vaste rubrieken. — De afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut geeft een opgave van recente literatuur over economische zaken, arbeidsvraagstukken, nijverheid, brandstoffen, delfstoffen, geologie, enz.

Landbouw. Tijdschr. der Ver. v. Landbouwconculenten in Ned.-Indië.

Uit den inhoud der Sept.-afl. Kali- en phosphorzurbemesting op oude laterietgronden, door Dr. Ir. J. Th. White (met afb.). — Eenige aantekeningen betreffende de koffie-cultuur in de Toradjalanden (Celebes), door G. G. Gortmans (met afb.). — De noodzaak van een agrogeographie, door A. J. Koens. — Landbouwkroniek. — Referaten, enz.

Zendingstijdschriften.

Zendingstijdschrift „De Opwekker”. Oct. '28. Hundert Jahre Rheinische Missionsgesellschaft, von J. Warneck. — Missie en Zending in Nieuw-Guinea. — Wat voor soort van Zendingen heeft Indië noodig? door Dr. S. Jesudason. — De Volkstelling in 1930. — Overzicht inheemsche pers. — Indrukken van Zuid- en Midden-Celebes (zendingproblemen). — Java en de Buitengewesten (als zendingsterreinen), door K. J. Brouwer.

De Zendingshode. Oct. '28. Huwelijks-sluiting op Oost-Ceram (slot), door C. W. Dopp. — Adat op Boeroe (Molukken). Vertaald uit het Maleisch, door J. H. — De Babber-eilanden (vervolg), door N. E. Breeman. — Ervaringen op reis door de Hulppredikersafdeeling Tjamplong (Midden-Timor).

De Banier. — Oct. '28. Waardeering van Colijns geschrift. — Nationalisme. — Brieven uit de Buitengewesten XXVI. De Bataafsche Petroleum Mij. op Boela (Ceram), door Etac.

* * *

Sarawak. Les pays des Rajahs blancs, par S. A. le Dayang Muda de Sarawak. Avec carte et planches (La Géographie. Juillet-Août 1928).

Hoe maak ik mij verstaanbaar in Ned. Oost-Indië, door John S. Berrington en Ch. Th. Franck. Amsterdam, Scheltens en Giltay. [Berrington's Taalgidsen].

De achteruitgang van onzen handel op Nederlandsch-Indië. (In- en Uitvoer. 19 Nov.).

Uit en over Indië, door Mr. A. M. Joekes. [Beschouwingen over de discussies in de Tweede Kamer met betrekking tot het wetsontwerp op de „Inlandsche meerderheid”]. (Opbouw. 15 Nov.).

In memoriam M. H. Knoch Sr. (met portret), door Boerma (Bulletin Bond van Geneesheeren in Ned.-Indië. No. 229. Oct. '28).

Over het gebruik van Indische vergiften [door de bevolking in verschillende deelen van den Archipel], door Dr. A. S. (vervolg). (De Indische Post. 20 Oct. '28).

Indische bouwkalender voor 1928, door J. C. van Gendt Jr. Voor Indië bewerkt door G. J. Tak. Met een afzonderlijke Bijlage. (Amsterdam, L. J. Veen).

De godsdienstige rechtspraak en het „denken” van het adatrecht. (Wetsontwerp tot wijziging van art. 134, 2e lid der Ind. Staatsregeling), door Dr. Mr. I. A. Nederburgh. ('s-Gravenhage, Gebr. Belinfante).

Hindoe-Javaansche beeldhouwkunst, door T. B. Roorda. (Wendingen. Maandblad voor Bouwen, enz. Serie 9. 1928, No. 5).

Zeemansgids voor Nederlandsch West-Indië, 1928. Uitgegeven door de afdeeling Hydrographie van het Ministerie van Defensie. ('s-Gravenhage, Gebr. van Cleef).

Het Bataviasche Molenvliet, door S. Kalf. Met ill. (De Ind. Verlofganger, 23 Nov. '28).

De Centrale Burgerlijke Ziekeninrichting te Salemba (Wetevreden), door A. A. Hulshoff. Met platen, kaarten en plattegronden. (Mededeelingen van den Dienst der Volksgezondheid in N.-I. Jaarg. 1928, deel III).

Suriname.

Onder het hoofd „Demerara armoede” schrijft „De West” van 19 October:

„Wordt in onze kolonie geklaagd over armoede in breede kringen der bevolking, in Demerara schijnt de toestand niet veel beter te zijn. Men hoort dikwijls dat tegenover groote welvaart enerzijds, daar nog grooter armoede anderzijds bestaat dan bij ons.

In een der jongste nummers van The Argosy wordt verslag gegeven door een liefdadigheidsvereniging,

die daar ongeveer werkt in den geest als het Leger des Heils bij ons. In dit verslag troffen ons de volgende zinsneden:

Wij moeten uitdrukkelijk verklaren, op grond van veelzijdige ervaring, dat het laatste jaar bittere armoede heerschte in Georgetown. Wij kunnen ook verklaren, dat in vele gevallen deze armoede niet aan eigen schuld te wijten is, daar de betrokkenen hun uiterste best hebben gedaan om werk te vinden. De toestand is zeer ernstig en wij kunnen slechts bidden, dat eerlang de langdurige periode van depressie in dit land plaats zal maken voor betere tijden.

Wij zouden wenschen dat wij de menschen konden medenemen naar de verblijven waar zich kinderen bevinden, naakt en letterlijk stervend van honger, van alle hulp verstoken.

Tot zoover het verslag. Als dit niet overdreven is, dan is de toestand wel heel erg."

Vele jaren geleden brachten wij een bezoek aan Georgetown. Er was toen geen sprake van depressie, maar toch viel het ons op dat de achterbuurten er veel armoediger en rommeliger uitzagen dan de volksbuurten van Paramaribo.

* *

Britsch Guiana krijgt een nieuwen Gouverneur, n.l. Sir Frederick Gordon Guggisberg, Gouverneur van de Engelsche kolonie Goudkust, die bekend is om zijn groote verdiensten voor de ontwikkeling van de cacao-cultuur aldaar, waar hij een dubbelen termijn in functie bleef.

Het is nauwelijks 50 jaar geleden dat een cacao-zaad toevallig zijn weg vond naar genoemde kolonie en daar tot een boom uitgroeide, die zoo de aandacht trok door flinke ontwikkeling dat tot de vermenigvuldiging en invoer van zaad werd besloten; daaruit heeft zich de cacao-cultuur aan de Goudkust ontwikkeld, welke nu de helft van de wereldbehoefte levert met een uitvoerwaarde van 10 millioen pond sterling en aan andere cacao-leverende streken zooveel nadeel heeft berokkend. Het merkwaardige nu is, dat deze groote productie niet wordt geleverd door het plantagebedrijf met vreemd kapitaal, doch uitsluitend door de plaatselijke bevolking, welke zich vestigde langs de nieuw aangelegde wegen door het oerbosch en daar onder de bestaande schaduw cacao plant. Het was dan ook voornamelijk de taak van het gouvernement om wegen aan te leggen voor spoorweg- en auto-verkeer en de vandaar vertrokken gouverneur heeft zich in dit opzicht zeer verdienstelijk gemaakt, terwijl hij ook grooten invloed had op het tot stand komen van een daar aangelegde zeehaven.

Toevallig kwam ons dezer dagen een uitknipsel uit de N. R. Ct. van 21 November 1927 Av.bl. C. in handen van den volgende inhoud:

„De Goudkust-kolonie, in West-Afrika, zal spoedig een goede haven hebben. Sedert vijf jaar werkt men er aan een groote haven met diep water en men verwacht dat zij in Maart voor het verkeer geopend zal worden.

Tot dusver moesten alle goederen, die uit de kolonie uitgevoerd werden, naar de open reede gebracht worden, waar de stoomschepen soms meer dan 3 K.M. van den wal af lagen. Uit lichters en open booten moesten zij overgeladen worden.

De kolonie heeft uit eigen middelen £ 750.000 in de kosten bijgedragen."

In een interview in The Argosy ten aanzien van zijn nieuwe betrekking vertelt Sir Gordon van zijn 25-jarige ervaring in verschillende betrekkingen in West-Afrika en bepleit voor Demerara de noodzakelijke toeneming van de bevolking welke alleen door immigratie kan worden bereikt; maar het Indisch plan is te duur (520 p. st. voor een gezin van vader, moeder en 2 kinderen), daarom zal de toevoer van de West-Indische eilanden moeten komen; 's Gouverneurs ervaring met de Afrikaanders was zoo goed, dat hij bij voorbaat het opneemt voor de geschiktheid van Afrikaansche nakomelingen in dit deel der wereld en wil hij niet den grooten landbouw aan goedkope werkkrachten helpen, maar het land aan een zelfstandige bevolking, zoodat het over 50-60 jaar tenminste 1½ millioen zielen zal tellen.

Voor alle dingen, zegt de nieuwe bewindsman, heeft het land een veel grootere productie noodig en dat is van dit immigratieplan te verwachten. Het Bestuur zal echter ook hebben uit te zien naar hulp voor de suikerplantages bij het rietnijden; maar wie dat zullen zijn, staat nog niet vast.

Hoewel de Gouverneur groot voorstander is van den aanleg van spoorwegen, ontgaat hem de noodzakelijkheid daarvan in een land zonder bevolking als Demerara en wil hij het volle gewicht van de ontwikkeling des lands in den landbouw gelegd zien.

The Argosy wijst er op dat de Afrikaansche West-Indiërs een heel ander slag menschen vormen dan de inboorlingen van de Goudkust en wijst harerzijds op de groote activiteit op landbouwgebied door de Britsch-Indiërs in de kolonie ontwikkeld, die in vergelijking met de lokaal aanwezige bewoners van Afrikaansche afkomst, veel en veel grooter betee-

kenis hebben gehad voor de landbouwproductie dan de laatsten. Ook zou er geen bevolkings-surplus op de Engelsche West-Indische eilanden zijn.

He' vorenstaande ontleenen wij grootendeels aan een overzicht dat de „N. R. Ct." van 14 November, ochtendblad A, geeft van een artikel in De West van 23 October.

Is het niet voor allen, die belangsteilen in de verdere ontwikkeling van deze beide landen en de komst van den nieuwen Gouverneur met belangstelling verbeiden, belangrijk te volgen wat er nu naast ons zal geschieden? vraagt „De West" ten slotte.

Wij vreezen, dat den nieuwen bewindsman met zijn plannen tot bevordering van den kleinen landbouw een groote teleurstelling wacht, zoo het hem niet gelukt een voor uitvoer geschikt landbouwproduct te vinden.

Sir Gordon zou over Paramaribo reizen en de gast zijn van Gouverneur Rutgers.

* *

De „N. R. Ct." van 20 November, Av.bl. B schrijft: De Vossische Ztg. meldt dat prof. dr. Kuczynski in de Verein für innere Medizin medegedeeld heeft dat hij den verwekker van de gele koorts heeft gevonden. Hij zelf en zijn assistente hebben deze ziekte in ernstigen vorm gehad.

Kuczynski kon bij zijn kweekproeven constateeren dat de verwekker een bacterie is, maar hij kon nog niets van de systematisering zeggen. Door zichzelf en zijn assistente met de cultuur in te enten bewees hij echter dat de bacterie de ziekte verwekte. Ook kon Kuczynski aantonen dat met deze bacterie een immunisatie te verkrijgen is. Een eruit bereid serum werd bij een proefdier ingespoten en dit bleek daarna tegen de besmetting bestand.

Hij is van plan zijn onderzoek voort te zetten in het instituut voor tropische gezondheidsleer te Hamburg.

* *

De Gouverneur heeft een voorstel ingediend om een eind te maken aan de kosteloze verstrekking van chinine aan malarialijders.

De ervaring heeft geleerd, dat de gratis verstrekking van chinine bezwaren heeft. Door sommige personen wordt er verkwistend mee omgegaan, terwijl anderen de kosteloos verkregen chinine verkoopen.

Men verwacht, dat van chinine, waarvoor betaald is, een beter gebruik zal worden gemaakt.

Ook in Ned.-Indië laat men de bevolking een dubbeltje betalen voor een portie chinine.

* *

De „N. R. Ct." van 19 November Av.blad brengt het volgende merkwaardige bericht:

„Als men de Observer gelooven mag, is er een surrogaat van katoen ontdekt, dat de Engelsche katoenspinnerijen in Lancashire en Yorkshire in staat zal stellen aan alle buitenlandsche mededinging het hoofd te bieden en de verloren markten in het Verre Oosten te heroveren.

Acht jaar geleden, zoo deelt D. A. Walters, een van de commissarissen van de thans opgerichte English Artificial Cotton Production and Marketing Corporation mede, ontdekten wij in Britsch-Guiana een vogel, die druk bezig was zijn nest te maken. Het nest leek zoozeer op katoen, dat er nauwlettend wacht werd gehouden. Men merkte toen dat de vogel aan een bepaalde plant pikte, daar stukken afscheurde en die bewerkte. Het zaad en de wortels werden naar Engeland overgebracht en de plant is daar gekweekt op grond, die daar voor andere doeleinden vrijwel waardeloos was. Daar ontwikkelde de plant zich tot een hoogte van vijf tot zeven voet. De cultuur ervan is nog zooveel verbeterd, dat de opbrengst grooter is geworden en de oorspronkelijke plant er nauwelijks meer in te herkennen is.

Het product is toen door de beste katoenspinnerijen in Lancashire en Yorkshire verwerkt en deze waren er zoo over voldaan, dat zij zich thans verbonden hebben, de heele productie te koopen. Tegen Juli zal die productie voldoende zijn om verscheidene spinnerijen twaalf maanden lang te voorzien en met het jaar zal de opbrengst toenemen.

De prijs ervan zal slechts zes stuivers per pond (454 gram) bedragen, omdat er nog verschillende bijproducten uit de stengels, wortels en bladeren verkregen kunnen worden, „zooals perkament, een licht bouwmetaal en zelfs een geneesmiddel". De nieuwe onderneming heeft voldoende steun van bankiershuizen in Engeland en het buitenland gekregen.

De grondstof is per pond ongeveer vier stuivers goedkoper dan echte katoen en de productie zal zoo vergroot kunnen worden, dat men kan voldoen aan de vraag naar de grove soort („coarse count") De kunstkatoen kan met de gewone machines verwerkt worden en het garen kan, gelijk met echte katoen gebeurt, doorwerkt worden met zijde, kunstzijde en wol. Zij kan ook in alle kleuren geveerd

worden en een andere groote besparing is, dat kunstkatoen nog geen derde van de kleurstof neemt, die bij het oude procédé noodig is.

Eenige weverijen hebben de nieuwe grove kunstzijdefabrikanten nog niet hadden kunnen reiken."

Zoo'n tropische plant — waarvan de wettelijke naam niet genoemd wordt — die in Engeland in de open lucht zoo goed gedijt — een 1 April luchtje aan. Hoe het zij, de plant de vogel zullen ook wel in Suriname voorkomen als ze bestaan.

* *

Wij zagen in de fruitwinkels alhier „manjas" uit Oost-Indië, in Suriname „manjas" geheten. Maar dan niet de „watrasoepoe" of de „titelja's", maar wel de „tjamaanja's" en de zoogenoemde „Cayenne manges", een der fijnste vruchten de tropen. Die zouden hier zeker in den sla vallen en goed betaald worden. Misschien zijn het landbouwdepartement nog andere dan de genoemde soorten ingevoerd. De manier, waarop kinderen de „watrasoepoe" eten, staat ons levendig voor den geest: de vrucht wordt in een muur of wand geslagen, zoolang tot ze slap voelt; daarna wordt aan het eind een gaaf beten, waaruit de inhoud wordt gezogen.

En waarom maakt men van de manjes „chutney" voor uitvoer? Daarvoor kunnen waarschijnlijk alle variëteiten dienen.

Curaçao.

Al te gek!

Curaçao schijnt goed genoeg te zijn, om er op los over te schrijven. Wie zal 't controleren denkt men dan zeker. Wat het Handelsblad bestaat, is al te zot, naar alle kanten.

Het Huisgezin had betoogd, naar aanleiding de bekendheid der gouverneursbenoeming op Curaçao eerder dan hier, waarvoor het Handelsblad verwondering had uitgesproken:

„Indien een Nederlandsch minister zich had gewist, dat tusschen het wereldlijk en het geestelijk gezag de compatibiliteit d'humane aanwezig was, welke in een vorige periode ontbroken en die toch van onmiskenbaar belang voor dat deel van het Nederlandsche rijksgeduld zou hij nog niet zoo onverstandig hebben ge-

Hierop nu antwoordt het Handelsblad:

„De „incompatibiliteit d'humane" tusschen gouverneur van Curaçao en de missie daar is wel chronisch. Lest heugt best en daarom is het natuurlijk, dat het blad allereerst denkt aan heer Brantjes. Er is maar een gouverneur gebleven in de laatste tientallen jaren — zeide ons iemand — geacht kan worden over deze dingen iets te zeggen — waarover de missie zich niet beklaget dat was een protestant, de heer De Jong van den Donk."

Wij hadden dit uitknipsel zonder meer onze „Errata" kunnen opnemen, maar aan gedachtenis van gouverneur Nuyens vooral wij ons toch verplicht mee te deelen, dat, althans de zegsman van het Handelsblad, kon worden van die dingen iets te weten, hoewel toch aan de van hem gekoesterde verwachting voldaan heeft en blijk gegeven heeft, van diegenen niets, maar dan ook heelemaal niets, te weten."

De begrooting voor 1929.

Nog altijd is geen Curaçaosche begrooting 1929 ingediend bij de Staten-Generaal en schijnt, dat hun ook de mededeeling onthouden dat er geen zal worden ingediend. Daaraan ben wij te danken een Voorloopig verslag op stuk XI der rijksbegrooting (Koloniën), datbaar dienst moet doen om in bespreking te brengen wat anders bij de Curaçaosche begrooting voren zou gebracht zijn. Zoo worden vragen gesteld omtrent de geldelijke gelijkstelling van de eilanden en bijzonder onderwijs, omtrent den toestand der bovenwindsche eilanden en de politie.

Zal de minister, aangenomen, dat de voorloopige vaststelling der Curaçaosche begrooting in Curaçao dit jaar als definitieve geldt, deze vragen worden? Kan hij dit doen zonder de verleden jaren hem zoo vurig verdedigde autonomie aan te tasten? Dergelijke staatsrechtelijke vragen lost niet op met een mededeeling, als in dit V. v. v. vinden is: „Verscheidenen leden verklaarden, het recht te moeten voorbehouden om, indien genoemde medewerking [van den wetgever voor vaststelling van de begrooting van Curaçao] in daad niet zal worden gevraagd, alsnog de stukken, Curaçao betreffende, ter sprake te brengen, welke naar hunne meening daarvoor in aanmerking komen." Formeel juisters althans lijkt dat in hetzelfde stuk bezwaren worden naar

bracht tegen de desbetreffende bepalingen van het regeeringsreglement, omdat daardoor aan de Staten-Generaal een van de voornaamste gelegenheden ontnomen wordt, om van den gang van zaken in het betrokken gebiedsdeel op de hoogte te worden en wenschen dienaangaande ter kennis van de regering te brengen, tenzij de minister op andere wijze in deze leemte weet te voorzien. Voorzeker wordt dan een regeling als ten opzichte van Nederlandsch-Indië.

Velen zullen belangstellend uitzien naar het antwoord van den minister.

Koloniale Postspaarbank.

Het verslag over 1927 is verschenen. Wij ontvingen eraan:

Het saldo tegoed dat op ultimo December 1926 f 88.998.891 bedroeg, vermeerderde met f 40.387.43 en wijst op ultimo December 1927 een bedrag aan f 428.486.321. De vermeerdering die, in verhouding met het jaar 1926, aanmerkelijk minder is, is toe te schrijven aan het feit, dat vercheidene Hollandsche arbeiders van de Curaçao-Petroleum Industrie Maatschappij, die van de spaarbank veel gebruik maakten, in den loop van het jaar naar het Moederland repatrieerden of met verlof vertrokken, zoodat zij hun tegoed of lieten afschrijven op de Rijkspostspaarbank of geheel terugnamen.

Uit de navolgende gegevens blijkt echter, dat in het jaar 1927 van de Postspaarbank een veel drukker gebruik gemaakt is geworden dan in 1926.

De totale bedragen der inlagen en terugbetalingen bedroegen respectievelijk f 360.986.141 en f 298.683.331 tegen onderscheidenlijk f 285.456.85 en f 157.388.61 in 1926 en het aantal inlagen en terugbetalingen was 4367 en 1869 tegen 3560 en 2111 over 1926.

Het aantal uitgegeven nieuwe boekjes bedroeg 575 tegen 575 over 1926, terwijl 402 boekjes werden ingetrokken tegen 263 in 1926. Het inleggersaantal, dat op ultimo December 1926 5521 bedroeg, steeg dan ook tot 5760 op ultimo December 1927.

Overgeschreven werden van de Rijkspostspaarbank op de Koloniale Postspaarbank en omgekeerd, respectievelijk 20 boekjes met een tegoed van f 541.90 en 44 boekjes met een tegoed van f 1.596.55, terwijl voor 1926 de bedragen slechts f 503.39 en f 10.923.20 beliepen.

De beurswaarde der effecten nam toe met f 29.71.

De zuivere winst bedroeg f 7.400.29. Hiervan werd een bedrag van f 3000.— gereserveerd voor de heraanwijziging van effecten en het saldo ad f 4.400.29 is overgeschreven op het Reservefonds, zoodat dit Fonds thans gestegen is tot f 28.832.78.

West-Indische leergang.

De *Amigoe* zegt ervan:

Zeer toe te juichen, en juist op tijd.

Want nu het aantal uitgezonden ambtenaren van de verschillende gouvernementsbetrekkingen steeds groter wordt, nu speciaal voor Curaçao de P. I. M. en C. S. M. een steeds grooter quantum Nederlandsche employé's eischt, — nu bovendien Militaire Politie haar hooger en lager personeel hoofdzakelijk uit Nederland trekt, kan 't niet anders dan de goede verstandhouding tusschen Curaçao en 't Moederland, zoowel als tusschen Nederlanders en de Inheemsche bevolking ten goede komen, wanneer al degenen die naar hier worden uitgezonden, zich van te voren op de hoogte stellen van taal, zeden, staatkundige of economische structuur van het land hunner toekomst.

Daartoe geeft de opgerichte West-Indische Leergang de gelegenheid.

De zending—Zeilinga.

De gouverneur heeft den volgenden tot hem gericht den minister gericht brief aan den K. R. gedeeld:

In antwoord op Uw schrijven van 11 Mei j.l. No. 1431/116, waarin Uwe Excellentie verzoekt te worden mededeelen, hoeveel de reis- en verblijfskosten van de Heeren Zeilinga en Westermann hebben bedragen, heb ik de heer Uwe Excellentie te berichten, dat de bedoelde kosten totaal f 6116.— bedroegen.

Daar de zending van den Heer Zeilinga ten doel heeft gehad een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar den toestand van het circulatiebankwezen in Curaçao, de particuliere banken in Curaçao om van de omstandigheden daarvan gebruik te maken bij de heraanwijziging van het Curaçao'sche circulatiebankwezen, welke eerlang moet plaats hebben, behooren de kosten der zending uit den aard der zaak gebracht te worden op de koloniale huishoudelijke begrooing van Curaçao voor het loopende jaar.

Wat in dezen geen rekening gehouden zou zijn met het budgetrecht, zooda in het Eindverslag van den Kolonialen Raad wordt opgemerkt, kan ik niet anders zeggen. Immers ingevolge Art. 5, 1e lid, van de Curaçao'sche Comptabiliteitswet, zooda deze zitting luidt na de daarin bij de wet van 12 April 1924 (Nederlandsch Staatsblad No. 188) aange-

brachte wijziging, worden de in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, welke niet in de begrooing omschreven, in Nederland door den Minister van Koloniën op den post voor onvoorziene uitgaven aangewezen.

Voorafgaand overleg met Uwe Excellentie en met den Kolonialen Raad kwam mij onnoodig voor. Ik meende toch te mogen verwachten, dat mijn wensch om gebruik te maken van de belangloos aangeboden voorlichting van een erkend deskundige op het gebied van het tropische circulatie- en particuliere bankwezen als de Heer Zeilinga, slechts instemming zou kunnen vinden."

Geschiedkundige sprokkelingen.

Uit het doopboek der Gereformeerde Kerk op Curaçao:

9 Jan. 1791: „Een kind Johanna Willemina zijnde Een Vondeling, na uiterlijk aanzien een mulatje, of wel een graad verder, dus de ouders onbekent.

Getuigen Willem Jan de Windt
Johanna Catharina Hansz."

Uit den Verren Vreemde.

Fawcett—Dyott.

Men moet het bericht van den dood van kolonel Fawcett en zijn twee tochtgenooten nu wel als zeker aannemen. De mededeelingen door de expeditie Dyott gebracht laten zoo goed als geen ruimte voor twijfel over.

Kolonel P. H. Fawcett, de Britsche ontdekkingsreiziger, stelde zich tot doel, door een onderzoek ter plaatse, uit te maken wat er aan is van de verhalen over overblijfselen van een blanke beschaving, van vele eeuwen her, in de thans ondoordringbare oerwouden van Zuid-Amerika. Het was bekend, dat een dergelijke onderneming niet alleen buitengewoon bezwaarlijke natuurhindernissen te overwinnen zou hebben, maar dat zij ook zou bloot staan aan tegenwerking en verzet van de als strijdslustig, verraderlijk en wreed bekende inboorlingen — kanibalen naar men beweert — der schaars bevolkte gebieden, waardoor de expeditie haar weg zou moeten zoeken. De kolonel had als eenige tochtgenooten zijn 22-jarigen zoon Jack en diens 23-jarigen vriend Raleigh Rimell.

Waar in Brazilië de uiterste grens van den geordenden staat met het verder ondoorzochte oerwoud ineenvloeit ligt een eenzame post, Fort Bakairi in Matto Grosso. Dit eenzame teekent zich al in de omstandigheid dat het van daar den 20en Mei 1925 door Fawcett verzonden bericht, per koerier overgebracht, eerst in November d.a.v. te Rio de Janeiro ontvangen werd, terwijl de tocht tot aan Fort Bakairi reeds vele moeilijkheden te overwinnen had gegeven, van woud en stroom, van warmte en droogte, van kwaadaardige of lastige insecten, van slangen en ander gedierte.

Daar de gemeenschap met de beschaafde wereld niet verzekerd was, en alleen een mogelijkheid zou zijn indien bereidwillige koeriers gevonden zouden worden, had men er zich op voorbereid gedurende geruimen tijd niets van de koene reizigers te vernemen. Maar toen men in Juni 1926, na het bericht van 20 Mei 1925, niets meer gehoord had, deelde Dr. Hogarth, de voorzitter van het Kon. Engelsch Geogr. Gen. te Londen, dat de expeditie had uitgerust, toch mee, dat men zich ernstig ongerust begon te maken.

Die ongerustheid is omgezet in de daad geworden expeditie onder leiding van kapitein G. H. Dyott, een Brit, half Amerikaan, die een reeks van gevaarlijke ondernemingen in verschillende werelddeelen op zijn naam had staan, en die in den oorlog belangrijke diensten als vliegenier had volbracht. Zoo iemand, dan was hij de man om Fawcett en zijn makkers te vinden of zekerheid omtrent hun lot te verkrijgen. In opdracht van hetzelfde Kon. Eng. Geogr. Gen., zouden Dyott en zijn gezellen in Dec. '27 uit New-York vertrekken naar Rio de Janeiro, van daar hadden zij dan een spoorreis van 1000 mijlen te maken naar de Paraguay-rivier, die 350 mijlen met een barkas opgevaren zou worden tot Cuyaba in den staat Matto Grosso, van waaruit de eigenlijke zoek-expeditie zou beginnen. Zij zouden een installatie voor draadlooze telegrafie meenemen, waardoor zij hoopten in gemeenschap met de bewoonde wereld te kunnen blijven.

Een bepaald plan kon niet gemaakt worden, daar men een spoor zocht, de duur werd op ongeveer acht maanden gesteld. Een schetskaart op zeer kleine schaal gaf enig denkbeeld van de route, die Fawcett zich voorgenomen had zoo ongeveer te volgen.

De uitrusting en de te nemen maatregelen vielen al dadelijk niet mee, zoodat het vertrek uit New-York eerst den 18en Februari 1928 kon geschieden. Zijn tochtgenooten waren W. de Mello, S. K. Martin, W. G. Martin en J. J. Whitehead. In Cuyaba zouden een 12-tal inlandsche helpers, benevens pak-

ossen en muilieren gehuurd worden. Behalve de directe aanleiding, het zoeken naar Fawcett's expeditie, was toch ook als uitdrukkelijke bedoeling aangegeven, het verkennen van de zône tusschen de rivieren Xingoe en Tapajas en het zoeken naar sporen der te loor gegane beschaving, waarvoor Fawcett het oerwoud was ingetrokken.

4 Maart kwam Dyott te Rio de Janeiro aan. In het *Kol. Wkbl.* van 8 Maart berichten wij hierover. Het recht tot publicatie van de door Dyott geseinde radiobERICHTEN was slechts aan enkele bladen gegund, wij konden die dus niet geregeld weergeven.

Eind Juni bevatten die bladen vrij uitvoerig nieuws, dat van port Bakairi uit een spoor gevolgd zou worden. De tocht tot daar was reeds vol moeilijkheden geweest. Er was al een verontrustend bericht, volgens hetwelk kolonel Fawcett vermoord zou zijn door bandieten, die dachten dat hij veel geld bij zich had. Een verhaal van een blanke, die meende, Fawcett ergens bij een kruisweg in Rio Mauso gezien te hebben, moest onaanneembaar verklaard worden. Dyott trok toen, op zijn beurt, doch met een beter uitgeruste expeditie, de onbekende rimboe in, waarin de Fawcett-expeditie drie jaren te voren verdwenen was.

Eind Augustus kon men weer bijzonderheden vernemen, afkomstig uit een kamp, dat betrokken was bij een zijrivier van de Xingoe, zeer interessante bijzonderheden, zoowel over het land, als over de Indianen, als over per draadlooze opgevangen gesprekken, b.v. tusschen de Mac Millan-N. Pool expeditie en New York!, zeer interessant, doch waarop wij hier nu niet nader ingaan, daar wij komen moeten tot het treurige bericht, dat in het eind van October als een niet meer te betwijfelen zekerheid in de pers verscheen. In een van Dyott's radio-telegrammen, opgevangen door het Amerikaanse station 2 TY in Hollis, had hij reeds verklaard het zoo goed als zeker te achten, dat Fawcett's expeditie niet meer in leven was. Toch zou hij de nasporingen doorzetten.

Maar nu had hij alle hoop opgegeven, hij was uit de wildernis teruggekeerd en op weg naar New-York, waar hij uitvoerig verslag zou uitbrengen. Met zijn goed uitgeruste expeditie zou 't niet mogelijk zijn geweest — ook door de vrees van zijn Indiaansche helpers, voor den gedachten, voortdurend rondtrekkenden stam der strijdlustige Jayapos — zoo ver in de rimboe door te dringen, als noodig zou zijn geweest om eenige zekerheid te krijgen omtrent het al dan niet bestaan van overblijfsels van een vroegere blanke beschaving in de binnenlanden van Brazilië, en met enkelen zou dit waagstuk tot een roekeloze onderneming geworden zijn, die slechts het lot te gemoet zou zijn gegaan van Fawcett en de zijnen, die, hieromtrent had men zekerheid gekregen, vermoord waren, evenals alle blanken, die zich voordien hebben gewaagd in het gebied, dat de Indiaan als het zijne beschouwt.

Dyott gaf als zijn oordeel te kennen, dat de beste kansen voor een verkenning nog aan het vliegtuig moeten worden toegedacht. Intusschen is echter weer een wetenschappelijke expeditie onderweg, met den ingenieur J. Torri Calvao als leider; deze zal niet in het oerwoud een weg banen, maar een zijrivier van de Madeira trachten te volgen.

Berichten der Afdelingen.

Afdeling 's-Gravenhage.

TABAKS-FILM.

Het Bestuur van de Afdeling 's-Gravenhage der Vereeniging „Oost en West" geeft hiermede kennis, dat op *Vrijdag 7 December a.s.* in het *Trianon-Theater, Prinsestraat 40* alhier, de door den heer Willy Mullens opgenomen *Tabaksfilm*, welwillend afgeestaan door het Tabaksbureau te Amsterdam, zal worden vertoond. Met het oog op de te verwachten groote opkomst heeft het Bestuur besloten deze filmvoorstelling op genoemden dag tweemaal te doen plaats hebben, n.l. een middagvoorstelling te 2.30 uur en een avondvoorstelling te 8 uur. De middagvoorstelling is geheel gelijk aan de avondvoorstelling.

Uitnodigingskaarten zijn den leden toegezonden. Gedurende een *tiental dagen vóór de voorstelling* zal in het Gebouw van het Hoofdbestuur, Korte Voorhout 6, gelegenheid bestaan tot het in oogenschouw nemen eener kleine *tentoonstelling*, betrekking hebbende op de *tabakskultuur*.

Afdeling Nijmegen.

IRRIGATIE IN NED.-INDIË.

Vrijdag, 7 December a.s., 's avonds acht uur, in den grooten foyer van den Stadsschouwburg, een *voordracht met lichtbeelden* door den heer Professor Ingenieur J. H. Thal Larsen.

Onderwerp: *Het Irrigatie-wezen in Ned.-Indië en de invloed daarvan op de ontwikkeling van de Inlandsche Maatschappij.*

PIANO'S - VLEUGELS HARMONIUMS

EERLIJK DUURT HET LANGST,

dat klinkt in onzen tijd misschien wat ouderwets, maar een bedrijf dat meer dan 30 jaar een naam hooggehouden heeft, kan er wel eenigszins over oordeelen

WIJ PRIJZEN ONS GELUKKIG,

handelaren te zijn in een artikel, waarover slechts zeer weinigen INDERDAAD VAKKUNDIG kunnen oordeelen

VOOR ONS IS DAN OOK

iedere verkoop, hetzij groot of klein, een zaak van belang, omdat het publiek op ons vertrouwt, want wij wenschen niet alleen DEGELIJKE instrumenten te leveren, maar ook aan ieder het instrument, dat juist-voor-hem geschikt is

WIJ HEBBEN HET DAN OOK

nooit te druk, om rustig en grondig nota te nemen van uwe speciale verlangens en mogelijke bijzondere omstandigheden

GOOSEN & SWAGERMAN

Pianohandelaren sinds 1895

Boekhorststraat 149 - Den Haag - Tel. 13051

Eind November opening van onze nieuwe zaak aan de
LAAN VAN MEERDERVOORT 100-100A

*****
Hotel-Restaurant VELSERBEEK
VELSEN, TELEFOON No. 504
 562.
 RUSTIG VERBLIJF :: PRIMA KEUKEN
 Aanbevolen Adres voor „Oost en West”
 *****

*****
C. VERSLUYS Jr.
BOEKHANDEL OP ELK GEBIED
 KANTOORARTIKELEN
 LEESPORTEFEUILLE
 MUZIEKHANDEL
 HET GESCHIKTSTE ADRES VOOR
 INDISCHE VERLOFGANGERS VOOR
REISLECTUUR
 HEERENSTR. 5 - RIJSWIJK
 TELEFOON No. 18798
 5716

H.H. Secretarissen der afdelingen worden er nogmaals beleefdelijk aan herinnerd, dat in de verschillende rubrieken van het K.W. steeds namen voorkomen van personen, die in aanmerking komen om voor het lidmaatschap der Vereeniging te worden aangezocht.

KLEUTERHUIS „CLYNE DYCKE” te ZEIST

TEHUIS VOOR KINDEREN VAN ELKEN LEEFTIJD

zowel voor VAST-, als voor KORTER- of LANGER

VERBLIJF in de Vacantiedagen en bij op reis zijn van de Ouders

5625 GELEGEN IN HET VILLAPARK, Fr. v. d. Puttenlaan No. 14, Telefoon: Zeist 346

Prospecti worden op aanvraag gaarne toegezonden.

Directrice N. E. LANGEREIS

AANBEVOLEN DOOR DE VEREENIGING „OOST EN WEST”

Afdeling Utrecht en Omstreken.

REIS MET H. M. SUMATRA.

Maandag 19 November j.l. sprak Dr. Engelberts uit Amsterdam voor onze afdeling over zijn „reis met H. M. Sumatra”. De voordracht, die door tal van laantaarnplaatjes werd geïllustreerd, werd met groote belangstelling gevolgd en aan het slot warm toegejuicht.

De Secretaresse van de afd. Utrecht en Omstr. der Vereeniging Oost en West,

L. VAN DER WIJK-VAN DE HAAR.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur.

MONUMENT PROF. LORENTZ.

De aandacht der leden wordt gevestigd op de gelegenheid om hunne bijdragen voor het monument Prof. Lorentz te storten bij den Secretaris-Penningmeester van het Nationaal Comité, den heer Mr. J. A. G. baron de Vos van Steenwijk, Arnhem, Giro No. 9665.

Van de Redactie.

Het Persbureau van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie brengt het volgende onder Uwe aandacht: MAILVERZENDING NAAR NED.-INDIE.

Wegens vertraging van het s.s. J. P. Coen zal dit mailschip een dag later dan was vastgesteld uit Genua vertrekken.

In verband hiermede zal ook de extratrein, welke de mail van 's-Gravenhage naar Genua vervoert, op Vrijdag 30 November in plaats van op 29 November a.s. loopen.

Van het Informatie-Bureau.

Blijkens een van den directeur van het Internationaal Arbeidsbureau te Genève ontvangen schrijven zal een vergelijkend onderzoek gehouden worden ter voorziening in eene betrekking van ambtenaar Klasse A in de diplomatieke afdeling (onderafdeling arbeid van inboorlingen), waaraan een salaris verbonden is van 19.000 Zwitsersche francs per jaar, met mogelijkheid van jaarlijksche verhoogingen van 800 francs tot een maximum van 28.000 francs. Voor verplichte storting, ten behoeve van de zogenaamde „Caisse de Prévoyance du Personnel”, heeft een affrek van 5 pct. plaats.

Aan dat onderzoek kunnen zich onderwerpen Nederlanders, die op 31 December 1928 den leeftijd van 30 jaar hebben bereikt, doch dien van 45 nog niet hebben overschreden en die eene academische of daarmede gelijkstaande opleiding hebben gehad.

Gegadigden moeten een daartoe strekkend verzoek met de noodige bescheiden vóór 15 Januari 1929 tot den directeur van het Internationaal Arbeidsbureau richten; zij, die in Nederlandsch-Indië wonen, moeten hunne sollicitaties inzenden vóór genoemden datum bij een door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië aan te wijzen autoriteit in Nederlandsch-Indië.

Mutatiestaat van 21 tot 28 November.

Nieuwe Leden	Geïntroduceerd door:
Mevrouw Bulger-Blom, Amsterdam, Pieter de Hooghstr. 82. f 5	Secretaris afdeling Amsterdam.
Mevrouw M. van der Meulen-Engelberts, Arnhem, Paul Krugerstraat 2a. f 5	Voorzitter afdeling Arnhem.
Dr. M. van der Hoeve, Directeur v. d. Geneeskundigen Dienst te Amersfoort, Utrechtsche weg 126. f 5	Afdelingsbestuur van Amersfoort, den heer E. W. van Baerle te Voorburg.
H. de Tor-ton Bruyns, Den Haag, Obrechtstraat 230. f 5	den heer J. H. O. Graaf van den Bosch te Den Haag
P. E. van Musschenbroek, Oud Zee-officier, Den Haag, Flatgebouw „Arensburg”, Wassenaarsche Weg 124. f 5	Penningmeester Afdeling Utrecht.
Ir. E. de Kruyff, Utrecht, Mauritsstraat 100. f 5	Rectificatie: Ir. J. F. H. Koopman, Den Haag, Juliana van Stolberglaan 107.
Nieuwe Begunstigers	
P. H. van der Wedden, Gep. Generaal-Majoor N.-I. L., Nijmegen, Oranje-Hotel	den heer W. Wethmar te Nijmegen.
Mejuffrouw C. Brander, Nijmegen, Ubbergsche Veldweg 37	den heer C. Kampman te Nijmegen.
Adresveranderingen	
J. F. H. J. Lutjens, van: Amsterdam, Heerengracht 586, naar: Hilversum, Hooge „Dreuvik”	C. W. L. Cohen, Hoofdkantoorchef P.T.T. m. v. v. Haag, van: Hotel Terminus, naar: 2de Sweedstraat 216A.
Mevrouw M. Selhorst-van Baak, van: Den Haag, Neuhuyskade 66, naar: Arnhem, Heemstralaan 9. f 2.50	H. Th. Kal, Gep. Ass.-Resident, plv. Landrechtendoeng, van: Floresstraat 8, naar: Pasir Kaliki, Breda.
J. J. Felix, Kapitein-Intendant, van: Den Haag, Balistraat 47a, naar: Bandoeng, p. a. D. v. O., Afd. VII B.	H. Kerremans, Oud-Luitenant-Kolonel Art., Breda, Veemarktstraat 13a naar: Groote Markt 7.
Ir. E. F. Suringar, van: Den Haag, Stadhouderslaan 62, naar: Curaçao, Pension Keizershof, Otrabanda.	Rectificatie: J. A. Monod de Froideville, Leernaar III-S. m. v., thans: Den Haag, p. a. Katholiek Bureau, de Carpentierstraat 153.
G. A. Menalda, Apeldoorn, van: Regentesselaan 42 naar: Burglaan 37.	

De eischen, waaraan moet worden voldaan tevens ter kennis van de Indische Regeering worden gebracht, zijn ter inzage bij de 1ste afd. van het Departement van Koloniën, waar nadere lichten worden verstrekt.

BESTEMD VOOR UITZENDING NAAR NED.-INDIË

Mevr. H. Baars van Braam, Onderwijzeres bij het St. Annastraat 348, Nijmegen.

C. van Elk, Gouv.-arts bij den D.V.G., Baronielaan Breda.

Ir. J. H. Beckering, Ingenieur 3e kl. b. d. dienst S.S.Tr., Koninginnelaan 4, Rijswijk (Z.-H.).

Ir. R. A. D. Loven, idem als voren, Frederiklaan Rijswijk (Z.-H.).

Mr. J. Kreemer, Ambtenaar ter beschikking bij de lastingdienst, Ant. Duijckstraat 64, 's-Gravenhage.

INDISCHE AMBTENAREN MET VERLOF

Mr. Dr. D. Rutgers, Directeur van Justitie, p. a. Handel Mij., 's-Gravenhage.

F. L. Th. van Leer, Ambtenaar 1e kl. bij den der In- en Uitvoerrechten & Accijnzen, Rue Al Kari 22, Nice.

H. J. Holtkamp, Onderbaas-monteur b. h. Marinblissement te Soerabaya, A. P. Fokkerstraat 50 ningen.

L. J. Dalmijn, Onderwijzer der 1e kl. b. h. O. Lindelaan 9, Hilversum.

L. Koch, Hoofd der onderafd. Zaadteelt van één gewassen v. h. Alg. Proefstation voor den Land Nassauweg 8, Wageningen.

Mej. E. M. d'Ancona, Onderwijzeres der 2e kl. O.E.L.O., Anih. Duijckstraat 153, 's-Gravenhage.

G. S. Reeman, Kapitein der Genie, Laan van Mevoort 308, 's-Gravenhage.

L. J. Westerhof, 1e Luitenant der Infanterie, Nieuwstraat 14, Kampen.

J. van Dam, Onderlt. der Mil. adm., Zaalbergstraat Alphen a. d. Rijn.

J. Knulst, Onderlt. der Infanterie, Boezemsingel Rotterdam.

F. H. C. van Ginkel, Officier van Gez. 1e kl., p. a. Handel Mij., 's-Gravenhage.

J. van Leer, 1e Luitenant der Infanterie, Valkenlaan 46, 's-Gravenhage.

F. L. Th. van Leer, Ambtenaar 1e kl. bij den der In- en Uitvoerrechten en Accijnzen; Rue Al Kari 22, Nice.

MET PENSIOEN:

F. A. Perretsz, Alg. ontvanger 1e kl. bij 's Lands Soerabaya; Elsstraat 41, 's-Gravenhage.

MAG. ESCEHA, LAAN V. MEERDERVOORT

SINT NICOLAAS CADEAU

Veiligheidsscheerapparaten
Parfums de Rosine
Toiletbenodigdheden

Van 26 November—5 December
9 uur geopend

DEN HAAG - TELEFOON 3